

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

DIVADELNÍ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Praha, 2017

Vojtěch Löffelmann

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

DIVADELNÍ FAKULTA

Dramatická umění

Dramatická výchova – kombinované bakalářské studium

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

PRACUJI – BUDUJEME – ROZHODUJÍ

Vojtěch Löffelmann

Vedoucí práce: doc. Radek Marušák

Oponent práce: prof. Eva Machková

Datum obhajoby: 27. 6. 2017

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2017

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

THEATRE FACULTY

Dramatic Arts

Drama in Education – Combined Bachelor Programme

BACHELOR THESIS

I WORK – WE BUILD – THEY DECIDE

Vojtěch Löffelmann

Supervisor: doc. Radek Marušák

Opponent: prof. Eva Machková

Academic Degree: BA

Date of Apology: 27.6. 2017

Prague 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

BUDUJI – PRACUJEME – ROZHODUJÍ

vypracoval samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne 10. května 2017

.....

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Abstrakt

Cílem této práce je vytvoření funkční dvoudenní dílny pro instituci muzea. Dílna se opírá o lokální téma – výrobu zápalek v Sušici a okrajově také využití dnes již opuštěného továrního komplexu. Teoretická část se zabývá přípravnou fází projektu – pojmenováním cílů, stručným rozborem historických pramenů, charakterizací cílové skupiny a zvolenou formou (strukturovaným dramatem).

Praktická část seznamuje čtenáře s finálním scénářem a realizací se dvěma třídami Gymnázia v Sušici. Kromě popisu realizace obsahuje reflexi všech zúčastněných stran a pokouší se nabídnout i některé změny k vylepšení celé dílny. Práce tedy především zkoumá, jak lze využít metodu strukturovaného dramatu při edukační práci v muzeu.

Klíčová slova: strukturované drama, dramatická výchova v muzeu, sirkařství, Sušice, střední škola, gymnázium, Muzeum Šumavy, SOLO Sušice

Abstract

The main goal of this bachelor thesis is to create a functional two-day educational workshop for a specific institution – a museum. The workshop is based upon a local topic – match making in the city of Sušice and a use of the now abandoned industrial complex. The theoretical part focuses on the development process – main goals of the workshop, a brief summarization of historical facts, characterization of the group and chosen form of the workshop (structured drama).

The practical part includes created script of the workshop with the description of realisation with two classes from Gymnázium Sušice (grammar school). It also contains the reflection of the workshop from all parties – the class, present teachers and the lecturer. I then recommend some improvements of workshop. Generally speaking, this thesis examines the use of structured drama in educational process at a museum.

Keywords: structured drama, drama education in museum, match making, Sušice, high school, grammar school, Museum of Šumava, SOLO Sušice

Poděkování:

Děkuji vedoucímu práce doc. Radku Marušákovi za jeho odborné a vlídné vedení.

Dále děkuji pracovníkům Muzea Šumavy v Sušici – jmenovitě ředitelce Mgr. Zdeňce Řezníčkové za podporu, vstřícnost a poskytnutí prostor a PhDr. Janu Lhotákovi za velikou pomoc při zpracování historie sušické sirkárny, poskytnuté materiály a celkovou koordinaci.

Poděkování patří i řediteli Gymnázia v Sušici Mgr. Ivanu Kratochvílovi za spolupráci a uvolnění obou tříd z výuky.

Zvláště bych chtěl také poděkovat své rodině, která mi pomáhala při přípravě většiny rekvizit, a kolegovi Martinu Šípovi za podporu při přípravách i psaní této práce.

Obsah

TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1. Úvod.....	10
2. Počátky sušického sirkařství.....	12
2.1. Sušice v 19. století.....	12
2.2. První léta výroby	14
2.3. Vznik a počáteční vývoj továrny	15
2.4. Továrna po odchodu Vojtěcha Scheinosta.....	18
3. Cíle a prostředky	20
3.1. Dramatická výchova v kontextu muzea	22
3.2. Strukturované drama.....	23
3.2.1. Příběh	24
3.2.2. Postavy	25
3.2.3. Rekvizity	26
3.3. Témata.....	27
4. Charakteristika skupin	29
4.1. Specifika věkové skupiny	29
4.2. Třída VI. A Gymnázia v Sušici.....	30
4.3. Třída 2. A Gymnázia v Sušici.....	30
PRAKTICKÁ ČÁST.....	31
5. Popis a realizace projektu.....	31
PRVNÍ DEN.....	31
DRUHÝ DEN.....	47
6. Reflexe projektu	60
6.1. Studenti.....	60
6.2. Učitelé a škola	64
6.3. Lektor (reflexe, forma, obsah a rozsah)	65
6.4. Muzeum.....	68
7. Navrhované úpravy	69
8. Závěr	73
Seznam literatury.....	74
Přílohy	75

Seznam příloh

A. Citáty slavných osobností.....	75
B. Citáty o B. Fürthovi.....	75
C. Doplnovačka z úvodu prvního dne.....	76
D. Živnostenské povolení V. Scheinosta	77
E. Mapa Sušice (výchozí a upravená verze pro potřeby dílny)	78
F. Fiktivní novinové články.....	79
G. Synův dopis otci	82
H. Skica parní lokomotivy	83
I. Ponk V. Scheinosta	83
J. Poznámky konference VI.A	84
K. Poznámky konference 2.A	86
L. Fotopřílohy	89

TEORETICKÁ ČÁST

1. Úvod

V průběhu několika posledních let probíhá v pošumavské Sušici poměrně živá debata nad otázkou využití chátrajícího komplexu proslulé sirkárny firmy SOLO Sušice, založené Vojtěchem Scheinostem a Bernardem Fürthem v roce 1844.

Na tuto problematiku je řada rozličných názorů z rozdílných skupin společenské a profesní sféry. Předně je zde pohled historiků a pamětníků, kteří by chtěli komplex zachovat, kvůli historickým, architektonickým a dalším kvalitám. (Napříč touto skupinou je samozřejmě řada dalších skupin podle toho kolik procent komplexu zachovat a jak jej případně dále využít.) Na opačném pólu spektra stojí skupina, kterou označím za developery, tedy skupina lidí, která chce komplex zbourat a na jeho místě vystavit v tomto případě obchodní centrum.¹ Někde mezi těmito dvěma skupinami pak stojí lidé, jejichž názor se vymezuje zpravidla vůči výše jmenovaným – od těch, kteří by chtěli zachovat alespoň část komplexu jako muzeum, až po občany, které tato problematika vůbec nezajímá.

Ve světle těchto událostí jsem se rozhodl vytvořit dramaticko-výchovný workshop², který by se problematikou sirkárny zabýval. Navíc jsem formou tohoto workshopu chtěl s některými vybranými metodami a technikami dramatické výchovy seznámit i studenty a pedagogy Gymnázia v Sušici a také Muzeum Šumavy se sídlem v Sušici. Právě muzeum jsem si vybral jako místo realizace, neboť celý workshop má především vzdělávací charakter v oblasti lokálních dějin a prostory muzea, která má mimo jiné i stálou expozici věnovanou právě sušickému sirkařství, a jako takový je pro něj právě muzeum nejvhodnější. Dle mého názoru navíc mohou podobné a nejen dramatické projekty oživit nabídku muzea v oblasti vzdělávání, která je jednou z hlavních činností této instituce. (Plzeňský kraj, 2003. Čl. II, bod 13.)

¹ Je třeba doplnit, že v bezprostřední blízkosti areálu sirkárny již stojí čtyři velké supermarkety.

² V práci užívám termínu workshop i českého ekvivalentu dílna.

Workshop, a tedy i tato práce, má několik hlavních a dílčích cílů, kterým se věnuji podrobněji v kapitole 3. *Cíle a prostředky*. Jako hlavní cíle jsem si vytyčil:

- a) Vytvořit a realizovat dílnu cílenou pro instituci muzea.
- b) Seznámit účastníky workshopu se vznikem a počátky výroby zápalek v Sušici, s osudy zakladatelů sirkárny a dát jim možnost vyjádřit se k aktuálnímu dění, resp. otázce nevyužité budovy.
- c) Nabídnout studentům jiný přístup ke vzdělávání konkrétně pomocí metod dramatické výchovy.
- d) Rozvinout schopnosti a dovednosti studentů v rovněž osobnostně-sociální, komunikační, pracovní a dramatické.

Práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. V teoretické části se zabývám cíli a zvolenými metodami práce. Dále stručným historickým vhladem do doby 19. století v kontextu města Sušice a osobami zakladatelů výroby zápalek v Sušici, to vše s přihlédnutím k relevantním literárním pramenům, a charakteristikou skupin, pro které je workshop cílen.

V praktické části uvádím scénář workshopu a popis jeho realizace s oběma skupinami. Samostatná kapitola je věnována reflexi celého projektu jak očima studentů, přítomných pedagogů, tak i mé vlastní. V reakci na to následně navrhuji úpravy, které by workshopu mohly prospět při další realizaci.

2. Počátky sušického sirkařství

V této kapitole bych rád stručně popsal dobu 19. století na Sušicku. Historická rešerše, kterou zde uvádím, je klíčovým pramenem pro výsledný příběh potažmo scénář. Kapitulu člením na čtyři podkapitoly, které se věnují jak obecným informacím z historie, tak i jednotlivým údobím spojených s postavou Vojtěcha Scheinosta, který stojí u zrodu výroby zápalek v Sušici.

Jelikož podstatná část pramenů, z nichž vycházím, byla napsána v době socialismu, bylo třeba vzít tento fakt na vědomí, oprostít se od tendenčnosti této literatury, případně konfrontovat daná fakta s jinými prameny.

2.1. Sušice v 19. století

Než se dostanu k 19. století je třeba zasadit tyto informace do historického kontextu. Historie je lineární a bezprostředně navazuje na události předchozí. Proto se zaměřím na dějinné souvislosti, které mají vliv na dobu 19. století v Sušici a jsou důležité i pro příběh dramatu.

Od druhé poloviny 16. století upadal v okolí Sušice vliv šlechty, která byla značně zadlužená. Sušicko se stalo krajem drobných statků se zámečkem skoro v každé vesnici. Feudálové podílející se na rozhodování v zemi ztráceli o tento kraj zájem. Obchodní výsady, které Sušice jako královské město měla od roku 1273, byly stále více minimalizovány, neboť šlechta se snažila obchodní cesty svést do svých poddanských měst. (Farták 1959, str. 9)

Třicetiletá válka, války s Tureckem, Slezská i Sedmiletá válka, dlouhodobý a opakovaný pobyt vojska ve městě, to vše výrazně napomohlo k velkému zadlužení města. Roku 1707 navíc město zasáhl obrovský požár. (Holý 1959, str. 48) Ani sklářství, které v 18. století vedlo ke zvýšení osídlení na Šumavě, hospodářské situaci města a okolí nepomohlo. Majiteli byli převážně přistěhovalí Němci nebo Rakušané. V zemi se však průmysl rozvíjel, což vedlo k zřizování silnic a železnic. Ty se však Sušici pro obtížný šumavský terén zdaleka vyhýbaly. (Farták 1959, str. 10)

Německý živel na Šumavě i přímo v Sušici značně nabíral na síle. Vrchnost totiž dávala půdu přistěhovalcům, kteří nabízeli více peněz. Bohatí měšťané začínají od roku 1789 do roku 1808 skupovat některé statky a konkurují tak zbytku šlechty. Touhou těchto měšťanů však nebyl obchod, ale právě jakési vyrovnání se vrchnosti. (Holý 1959, str. 51-54)

V Sušici však nikdo ze zchudlého českého měšťanstva a řemeslnictva neměl prostředky na to, aby kupoval statky a chopil se nových možností (převážně obchodních). Těch se chopili

židovští obchodníci, kteří se ve městě usadili během třicetileté války. Zvláště na počátku století byl jejich příliv značný, ačkoliv zákony tento trend do značné míry brzdily. Ve městě jim byl vyhrazen tzv. „Židovský plácek“. Netrvalo dlouho a brzy směli zakupovat domy i mimo vyhrazené ghetto, navzdory silnému odporu místních. (Holý 1959, str. 56)

Mezi nejvýznamnější židovské rodiny patřil bezesporu rod Fürthů, který se v Sušici usadil roku 1734. Fürthové se těšili velké vážnosti především ze strany představitelů města. Byli to právě oni, kdo zastupovali židovskou obec při jednání s úřady a do jisté míry dotovali město v případě neúrody či epidemií jak finančně tak materiálně. (Brabec 1975, str. 20)

Sušice samotná připomínala na konci 18. století ještě značně středověké město. Na náměstí byla v desolátním stavu dlažba z „kočičích hlav“, neexistovaly chodníky a všude pobíhal dobytek. V severovýchodní části náměstí se rozprostíral poměrně velký močál. Na přelomu století však již vyšlo nařízení, aby se ulice a náměstí začala trousit slámou, a zřídilo se i primitivní olejové osvětlení. Většina městských hradeb již byla stržena, nebylo tomu tak ale s městskými branami. Ty byly zbořeny až v letech třicátých (Pražská – 1836) a čtyřicátých (Říšská – 1842). (Holý 1959, str. 57)

Ještě počátkem 19. století spojovaly Sušici se zbytkem monarchie úzké přirozeně vyježděné cesty, téměř nesjízdné. Až když byl jejich stav alarmující, byly upraveny a ve třicátých letech se teprve začaly budovat silnice, jak je známe dnes. Na jejich stavbě pracovali samotní měšťané a poddaní sedláci. Nejbližší pošta byla možná právě proto až v Horažďovicích. Ve třicátých a čtyřicátých letech začal jednou týdně ze Sušice jezdit i dostavník do Prahy. V druhé polovině 40. let postihla Sušici velká neúroda, která dala záminku pro zvýšení cen obilí, s tím spojené krádeže přímo na trzích a samozřejmě hlad. (Holý 1959, str. 57-61)

Kvůli nařízení císaře Josefa II. byla úředním jazykem němčina i v Sušici. Německy mluvící radní, šlechta i bohatší měšťanstvo. Není tedy divu, že v Sušici dopadly tendence národního obrození na úrodnou půdu. Klíčovou roli sehrálo několik významných občanů města v průběhu celého století, pro účely této práce je však důležitý (i když okrajově) hlavně jeden – Josef Ambrož Gabriel (nar. 5. prosince 1820). Tento sedlácký syn a student práv se zasloužil mimo jiné o to, že v Sušici měla 7. září 1845 premiéru hra Josefa Kajetána Tyla *Paní Marjánka, matku pluku*.

Divadlo hrálo v šíření českého jazyka významnou roli, navíc byly výtěžky dávány pravidelně na dobročinné účely. Hrál se v prostorách dnešní radnice a publikem byli

především úředníci a statkáři. Divadlo se v Sušici hrálo už od roku 1800, nutno říci, že především v němčině. Před českou *Paní Marjánkou* byla uvedena jen jedna hra v roce 1831. (Holý 1959, str. 63)

2.2. První léta výroby

Vojtěch Scheinost se narodil 24. dubna 1814 v Sušici v domě čp. 99 (dnešní ulice Na Příkopech). Jeho matka se jmenovala Rozálie (rozená Mayerová), otec Jan byl povoláním sládek. Od roku 1826 se začíná učit truhlářskému řemeslu ve Vídni, kam jej doprovázeli bratři Jan, Josef a František. (*Brabec 1975, str. 19*) Tam nastoupil do služeb lékárníka Römera³ a začal pro něj vyrábět tzv. *dřevěný drát* (dřívka zápalek). Zde se také seznamuje s Marií Urbancovou, která Römerově ženě pomáhala v domácnosti a (podle tradice) i při přípravách zápalné směsi, střeženému výrobnímu tajemství zápalného průmyslu. (*Rebstöck, Kratochvilová 1989, str. 5*)

Vojtěch společně s Marií navazují blízký vztah a v roce 1839 společně odcházejí do Sušice s úmyslem začít zde s vlastní výrobou zápalek. Tou dobou již Marie čekala jejich první dítě syna Vojtěcha (Alberta⁴). Nedlouho po příjezdu Scheinost žádá městskou radu o živnostenské povolení k výrobě zápalek. Povolení dostal 31. října 1839 (*Nováková, Bojanovský 2017*) a s největší pravděpodobností zahájil výrobu ve vyhořelém domku svého bratra Ondřeje za radnicí. Výroba však zabrala daleko více domů než pouze ten na náměstí. V práci Scheinostovi pomáhá manželka a řada dalších příbuzných. Výrobky prodává na blízkých trzích, ale brzy začíná vyvážet i do Prahy, Horních Rakous nebo třeba Turecka. (*Holý 1976, str. 6-7; Rebstöck, Kratochvilová 1989, str. 5*)

Z dob počáteční výroby se dochoval i popis původní domácí výroby: „*Vojtěch Scheinost nakoupil několik prken, z nichž speciálním hoblíkem hobloval asi metr dlouhé dřevěné dráty, které svazoval do svazků asi po 200 kusech. Tyto svazky pak přerézával na potřebnou délku zápalky. Svazečky těchto dřívek byly potom do výše tří až čtyř milimetrů máčeny do síry, která se tavila na kuchyňské plotně. Když síra zatuhla, byla dřívka do výše necelého milimetru máčena do připravené zápalné hmoty. Po částečném zaschnutí se dřívka dosoušela*

³ Existují také varianty Röhmer či Rómer.

⁴ Albert je německým ekvivalentem tohoto jména a ve workshopu užívám této varianty. Především proto, aby se nepletl s postavou svého otce. Prameny taktéž pracují s oběma variantami.

nad kamny, svazovala se do svazků po 50 – 60 kusech a tak se prodávala v nejbližším okolí o poutích a na trzích.“ (Řezníčková 2017)

S Marií se Scheinost oženil hned následující rok, který je významný i kvůli tomu, že začíná poprvé spolupracovat s Bernardem Fürthem.

Bernard Fürth se narodil 22. října 1796 do rodiny nejbohatšího židovského městského familianta, obchodníka se střížním zbožím a tabákem Daniela Fürtha. Jelikož byl Bernard synem z druhého manželství, nezdedil po otci rodinné místo. (To připadlo jeho staršímu bratru.) Shodou okolností se však jeden ze žichovických⁵ příbuzných vzdal nároku na své místo pro pobyt v Sušici. Daniel Fürth tedy 9. června 1820 žádá o povolení pro Bernarda. Ačkoliv se zdvihla vlna protestů a jeho otec musel podat žádost znovu, povolení bylo nakonec Bernardovi uděleno. V roce 1823 se Bernard oženil s Anežkou Weilovou a o dva roky později zakládá s bratrem Izákem obchod s vydělanou kůží, peřím a vlnou. Bernard musel své povolení vrátit, jeho bratr však v provozu pokračoval dále a skvělým obchodnickým řízením dosáhl mezinárodního odbytu.

Bernard nakonec zažádal o povolení obchodu se smíšeným zbožím. I zde se zvedla vlna nevole jak ze stran dalších obchodníků, tak i magistrátu. Povolení ale přesto dostal. Nevraživosti musel čelit ještě několikrát – ať už udáním nebo potížemi, které nastaly, když zakoupil dům v části města, která nebyla židovská. Navzdory problémům se mu v obchodě dařilo a mohl tak Scheinostovi v jeho finančních problémech pomoci. (Holý 1976, str. 7-9)

Scheinost se v začátcích výroby potýkal s několika problémy – musel opakovaně přesouvat výrobu do jiných objektů a nakonec neměl suroviny ani finance. To vše mu zčásti obstará v obchodech zblhlý Bernard Fürth, který se stává zpočátku jen jeho věřitelem. Podle některých zdrojů Fürth Scheinostovi zajišťoval i speditérské služby. (Holý 1976, str. 7) Svůj dluh vůči Fürthovi splácí Scheinost vyrobenými zápalkami. Situace je však dlouhodobě neúnosná a nakonec dochází ke spolupráci obou pánů – Fürth se stává majitelem výroby. (Bojanovský 2013)

2.3. Vznik a počáteční vývoj továrny

Bernard Fürth se v obchodování dobře vyznal, jistě se něčemu přiučil i od svého bratra, a brzy pochopil význam, který obchod se zápalkami přináší. Jelikož však povolení pro výrobu měl

⁵ Žichovice – Malá vesnice vzdálená asi 10 km od Sušice.

pouze Scheinost, musel o něj také požádat. To učinil v září roku 1842, v žádosti uvedl, že zaměstnává 80 lidí, především děti přes 14 let, které tak mají možnost pomáhat finančně svým rodičům.

Ačkoliv mu povolení na výrobu zápalek a fosforu bylo uděleno, potýkal se on i Scheinost s problémy prostorovými. (K výrobě využívali řadu domů svých i cizích.) V listopadu 1842 se Fürthovi dostalo nabídky pronájmu bývalé tužkárny ve Zlaté Koruně na Krumlovsku. (V této továrně později pracoval i Scheinostův bratr Jan. Vedl ji další z Fürthových bratrů.)

V roce 1844 začíná Fürth budovat novou továrnu přímo v Sušici, povolení mu bylo uděleno 9. června. Stavbu však musel kvůli problémům s vlastnictvím pozastavit a podat odvolání. Argumentoval rozsahem svého podnikání (zaměstnával již na 200 lidí) a vysokým odbytem. V řízení uspěl, navíc mu byla udělena císařská živnostenská stříbrná medaile. V této továrně zaměstnává Vojtěcha a Marii Scheinostovi jako vedoucí výroby. (Holý 1976, str. 15)

Smlouva, kterou spolu oba pánové uzavřeli, však jasně stanovovala, že v nově zbudované sirkárně nesmí pracovat kromě výše zmíněných (Vojtěcha a Marie) žádný další člen Scheinostovy rodiny. Podle všech dostupných informací s touto podmínkou souhlasil bez výhrad. Není se však čemu divit, jeho nejstaršímu synovi bylo teprve pět let a dceři teprve čtyři. Navíc dostal gáži 40 zlatých měsíčně. (Brabec 1975, str. 21) Farták uvádí dokonce příjem 2 000 zlatých ročně. (Farták 1959, str. 14)

Ve stručnosti zde uvedu některá z míst odbytu Fürthovy továrny: Londýn, New York, Ulm, Greitz, Ludwigsburg, Mayland, Lemberkg, Gostenhof, Regensburg, Augsburg, Orient. (Holý 1976, str. 14-16) Samozřejmě stále dodává i do měst a vesnic v okolí Sušice, Prahy a Vídně.

Vojtěch Scheinost jako vedoucí výroby zlepšoval výrobní proces lepšími technologiemi, které umožňovaly tento růst. Roční obrat továren činil zhruba 150-160 tisíc zlatých. V jednom roce bylo vyrobeno kolem 90-100 000 kotoučů dřevěného drátu, 300 000 dřevěných bedniček rozličných zapalovadel a 60 centů čistého fosforu. Kromě výrobků nachází upotřebení i dřevěný odpad jako stelivo namísto drahé slámy. (Holý 1976, str. 16)

Tajemství výrobního procesu (složení a výroba zápalné směsi) se v sušické továrně předávalo z otce na syna. Jelikož však odbyt rapidně rostl, majitelé byli nuceni toto tajemství sdělit svým nejspolehlivějším pracovníkům. Spolehlivost v tomto kontextu znamená, že u takových pracovníků nehrozí vyzrazení – často se proto jednalo o lidi negramotné a třeba

hluché. (Řezníčková 2017) Přesné složení podléhá tajemství i v dnešní době, přesto lze jmenovat některé složky zápalné směsi:

- **hořlaviny** – bílý fosfor, sesquisulfid červený, sulfofosfid, síra, sirnatan olovnatý, surma, parafín, stearin, vosky a pryskyřice,
- **okysličovadla** – dusičnan draselný, sodný nebo barnatý, strontnatý i olovnatý, kysličníky, burel, peroxid olovnatý, suřík aj.
- **zdrsňovala a plnidla** – mletý křemen, sklo, pemza, kysličník zinečnatý,
- **tmelidla** – arabská guma, guma tragant, škrob, klíh, dextrin, cukr apod.
- **barviva**- rumělka, chromá žlut, okr, ultramarín, barevné laky a anilinové barvy,
- **nátěry** – vlhkovzdorná hlavička, aromatizace spalných chemikálií
- **impregnace** – parafín, stearin, vosky, solné roztoky (Bojanovský 2013)

Výroba v 19. století se však neobešla bez katastrof. Fosforové zápalky byly snadno vznětlivé a hned 21. ledna 1845 došlo v továrně k požáru. Několik ze shromážděných prý hrozilo Scheinostovi ukamenováním i zabitím. „*Jen at' ta fabrika shoří a žida i Scheinosta at' vezme čert.*“ Další požár následoval v dubnu stejného roku a další následovaly v průběhu celé existence továrny. (Holý 1976, str. 17-8)

Navzdory nevráživosti ze strany Sušičanů se továrna za 15 let svého provozu rozrostla co do počtu budov i zaměstnanců. Fürthovi vynesla značnou přízeň sušického magistrátu, který vždy zdůrazňoval jeho význam v obživě obyvatel města. Jasně však je, že se historie obrací směrem k Fürthovi a „pouhého“ ředitele výroby Scheinosta nechává v pozadí.

Změna nastává až v roce 1849, kdy dne 26. září podlehl Bernard Fürth epidemii cholery. Zanechal po sobě podnik „... v plném vzestupu, bez známek byt' sebemenšího zakolísání, podnik, jehož výrobky znala celá Evropa. Scheinost pokračoval v práci u Fürthů s týměž zápalem, jako by sám byl nositelem firmy, vyráběl kvalitní zboží a vylepšoval jeho technologii. Podnik převzala Anežka Fürthová, vdova po majiteli, žena energická, jejíž schopnosti se projevovaly už za života Bernarda Fürtha, v ukázněném dodržování pracovní disciplíny.“ (Brabec 1975, str. 22)

Továrna pod jejím vedením fungovala skvěle dál. Jisté obtíže však rostoucí počet zaměstnanců znamenal pro město. Jak rostl, rostl i počet nemocných⁶ žebráků dříve v továrně

⁶ Primárním zdrojem nemocí byly toxické výpary bílého fosforu..

pracujících. V padesátých letech proto na popud okresního hejtmana zakládá Fürthová podpůrný fond pro nemocné a v další dekádě i „tovární ústav zdravotnický“, který měl za cíl starat se o osoby postižené práci v továrně. (Brabec 1975, str. 23-24)

Ačkoliv Bernard Fürth zemřel, smlouva, kterou s Scheinostem uzavřel, platila dál a nikdo z jeho příbuzných tedy nesměl do továrny vstoupit. Domníval se patrně, že s ohledem na dlouholetou a svědomitou práci Fürth od podmínky ustoupí. Vše nasvědčuje tomu, že pokud by žil, mohl by Scheinost mít i šanci. Dědicové – Anežka i její synové, kteří se také do řízení továrny zapojili – však dobrou vůli neměli. Úmysl zapojit do výroby syna Vojtěcha, kterému chtěl své know-how předat, tedy vyšel naprázdno. Z toho důvodu Scheinost roku 1865 z Fürthovy továrny odchází. (Brabec 1975, str. 25; Nováková, Bojanovský 2017; Řezníčková 2017)

2.4. Továrna po odchodu Vojtěcha Scheinosta

Fürthové koupili Scheinostovi v nedalekém Dobrušíně statek, doufajíc, že začne pracovat v zemědělství a nebude jim mít možnost konkurovat. (Brabec 1975, str. 5) Hrubě však podcenili Scheinostovo pracovní nasazení. V roce 1868 žádá o povolení k výrobě zápalek v domě *V Ráji* čp. 48. Povolení je mu uděleno a vzniká tak druhá sušická továrna na zápalky, tzv. Hořejší sirkárna. (Město Sušice 2014)

Ironií je, že o stejný pozemek k výrobě žádal v první polovině padesátých let Scheinostův bratr Jan. Povolení však nedostal s vysvětlením, že dvě sirkárny by se ve městě jistě neuzivily.

Oběma továrnám se překvapivě dobře dařilo a žádných dalších sporů mezi sebou neměli. Scheinost dává roku 1883 přepsat továrnu na své tři syny a o čtyři roky později se vzdává činnosti v podnikání a vystupuje ze společnosti.

Jen velmi stručně nyní nastíním osudy obou továren až do současnosti, pro potřeby práce totiž nejsou již tolik podstatné.

Na konci století pocítil sirkařský průmysl odbytovou krizi, v Čechách bylo v té době kolem 20 závodů a celý sirkařský průmysl vyráběl řádově více, než prodal, patrně z důvodu zavádění strojů do výroby.

Roku 1903 vznikl spojením několika rakousko-uherský koncern SOLO, spadaly do něj továrny rodiny Fürthů i Scheinostů. V roce 1913 pak vzniká koncern HELIOS, který v sobě sdružil 27 malých sirkáren. Obě společnosti se spolu dohodly na tuzemském kontingentu 44 % pro SOLO a 56 % pro HELIOS.

Celý průmysl se i nadále potýká s vysokou zahraniční konkurencí Švédska a Japonska. Vznikem samostatného Československa se pak majiteli sušické továrny SOLO stávají 1. ledna 1921 Spojené československé sirkárny a lučební závody se sídlem v Praze. V roce 1922 provedly společnosti SOLO a HELIOS fúzi – majetek skoupil HELIOS a.s., avšak společnost nesla jméno SOLO. Po válce nastoupilo období konjunktury, ale hospodářská krize (1929) se promítla i do chodu sušických továren. O tři roky později proto byla Hořejší továrna uzavřena.

Druhá světová válka s sebou přinesla ztrátu všech zahraničních trhů a úpadek jakosti, koncem války je dokonce celá výroba zastavena. 22. května 1945 se pak provoz opět oživuje a vyrůstá nový národní podnik SOLO. Rok 1951 přinesl i využití dřevěného odpadu z továrny a firma začala vyrábět dřevovláknové desky. Podniku se opět začíná dařit a to i v zahraničí. Rok 1969 pak přinesl novou vlnu modernizace a částečnou automatizaci výroby. V osmdesátých letech se také upouští od dřevěných krabiček na zápalky a nastupuje éra krabiček papírových. (Rebstöck, Kratochvílová 1989, str. 6-7)

Výroba jako taková se však už dlouho nesoustředila jen na zápalky. Z počátku (1939) SOLO pracovalo v chemickém průmyslu, tato cesta se však ukázala jako nesprávná, a proto se firma začala orientovat na průmysl dřevozpracující (viz např. dřevovláknové desky). V roce 1969 tak zápalky představovaly pouhou čtvrtinu podnikové výroby. (Brabec 1975, str. 240)

V rámci privatizace pak vznikla roku 1996 SOLO SÍRKÁRNA, a.s. se sídlem v Sušici. Modernizace pokračovala a sirkárna v roce 2006 vyexpedovala na 400 miliónu krabiček, z toho 85 % byl export do zahraničí. Navzdory tomu byla v roce 2008 výroba zastavena a přesunuta do Indie, která slibovala menší náklady na výrobu.

Téměř 170-ti letá tradice výroby zápalek v Sušici tedy skončila. Komplex samotné sirkárny se stal opuštěným a postupně chátrá až do současnosti. Jednání o využití stavby se vlekla dlouhou dobu a na konci roku 2016 se začala postupně bourat a s největší pravděpodobností na jeho místě vyroste nákupní centrum.

Názory na toto směřování se samozřejmě různí. Někteří souhlasí, jiní chtějí komplex zachovat pro jeho historicky-architektonickou hodnotu⁷ a další pak hledají jinou možnost jeho využití.

⁷ Několik budov se stalo kulturní památkou z iniciativy pracovníků Muzea Šumavy v Sušici.

3. Cíle a prostředky

V úvodu práce jsem již vyjmenoval hlavní cíle projektu. V této kapitole se zabývám především cíli dílčími a dále pak prostředky, které jsem s ohledem na ně zvolil při tvorbě workshopu. Sleduji několik typů cílů – vzdělávací, osobnostně sociální, pracovní, komunikační a dramatické. Tyto všechny vyjma dramatických jsou podloženy RVP pro gymnázia (RVP G) a navazují tak na tento dokument kurikulárního vzdělávání.

Do kategorie vzdělávacích cílů patří seznámení s relevantními historickými fakty o Vojtěchu Scheinostovi, Bernardu Fürthovi a počátcích sušického sirkařství.

Cíle osobnostně sociální, komunikační, pracovní a dramatické je od sebe obtížné oddělit, neboť často jdou ruku v ruce. Např. užití techniky improvizované etudy v sobě nese jak cíl dramatický (seznámení s touto technikou), komunikační (hráči jsou rozděleni na dvě skupiny a jednájí tedy v dialogu, rozvíjejí např. svou schopnost argumentace), tak i osobnostně sociální a pracovních (kdy jsou studenti vedeni k uvědomění si vlastních pracovních ambicí a zároveň k jednání v situaci vyžadující nadhled). Lze samozřejmě říci, že i tyto cíle souvisí úzce s těmi vzdělávacími, neboť na jejich základě jsou tyto budovány a rozvíjeny. Některé cíle by tedy bylo možno uvést u více kategorií. Pokusím se nyní podle této kategorizace jmenovat některé základní cíle.

- Vzdělávací:
 - seznámit studenty s dobou první poloviny 19. století v Sušici
 - představit osoby Vojtěcha Scheinosta a Bernarda Fürtha a ukázat jejich význam v souvislosti s výrobou zápalek
 - prohloubit znalost o sušické sirkárně

- Osobnostně sociální:
 - rozvoj empatických schopností
 - posílit přátelské vztahy ve skupině/stmelení skupiny
 - rozvoj morálně volných vlastností (čest, spravedlnost, cílevědomost)

- Pracovní:
 - přivést studenty k uvědomění vlastních profesních tužeb
 - nabídnout možnost jednat s nadřízeným, který není mé věci nakloněn
 - pomoci uvědomit si význam pracovních smluv a možné důsledky zdánlivě nepodstatných článků
- Komunikační:
 - posílit schopnost argumentace při dialogu
 - vést k vyslechnutí názoru druhých
 - zlepšení schopnosti získávání informací prostřednictvím dialogu a čtení archaicky laděných textů
- Dramatické:
 - představit studentům techniku učitele v roli
 - seznámit studenty s principy práce na etudách, budování postavy
 - seznámit studenty s rolovou hrou a hrou v kolektivní postavě

Dílna je specifickým typem projektové metody vyučování – projekt dramatický. Sama projektová metoda „*obohacuje vzdělání o pohled z praxe, z reálného života. Dodává učení životní důležitost a smysluplnost hledáním vztahu zvoleného námětu k životu jedince...*“ (Machková 2012, str. 7) To potvrzuje i Skalková, která dodává, že projektová metoda zároveň „*předpokládá společné plánování a řešení úkolů ve skupině učících se žáků*“ (Skalková 2007, str. 243-244), projekty v mimoškolním prostředí navíc umožňují „*překonávat odcizení školního učení a spojovat je s rozličnými životními zkušenostmi.*“ Projektová metoda tedy vychází z aktivní činnosti žáků a cíleně vztahuje látku k reálnému životu.

Metody dramatické výchovy projekt doplňují právě o vztahy mezilidské. Dávají účastníkům (hráčům) příležitost jednat ve fiktivní dramatické situaci. Dramatická situace vynucuje reakci (jednání) a posouvá tak příběh dále. V takovém projektu pak nejde čistě jen o vědomosti (jak je patrné i výše uvedených cílů), ale i o rozvíjení a vytváření postojů k látce. (Machková 2012, str. 6-8)

3.1. Dramatická výchova v kontextu muzea

Dramatická výchova zažívá v posledních letech „boom“ a dostává se tak (i když pomalu) do širšího povědomí veřejnosti. Na to reagují různé kulturní instituce, jako jsou divadla, knihovny, kulturní centra a v neposlední řadě také galerie a muzea. Zvou nebo dokonce zaměstnávají své lektory, kteří se starají o (zábavně)vzdělávací programy pro školy i veřejnost. Pro účely této práce se zaměřím právě na instituci muzea.

Jelikož se jedná o instituci s poměrně jasně definovaným posláním „*zachování a zkoumání historických předmětů*“ (viz zakládací listina Muzea Šumavy) je jistě třeba tuto konotaci při přípravě jakéhokoliv typu vzdělávacího programu respektovat. Proto jsem se i já při přípravě workshopu *Pracuji – Budujeme – Rozhodují* snažil o co největší možnou míru historické věrnosti, byť bylo třeba někdy třeba v intencích zvolené formy a posílení dramatickosti historický základ opustit a vydat se na pole domněnek, možností či se dopustit větších odklonů od skutečnosti třeba z důvodu nedostačujícího historického základu. (Těmto změnám se věnuji podrobněji v podkapitole 3.2.1. Příběh.)

Právě v maximálně možné míře historické věrnosti vidím hlavní důraz při vytváření podobného programu pro instituci daného typu. Je samozřejmě pravda, že podobný (ne-li stejný) požadavek budou mít i dílny pro hodiny dějepisu. I v nich jde o seznámení či prohloubení znalosti určitého historického údobí, přesto je toto hledisko podle mého názoru třeba zdůraznit.

Na první pohled se může zdát, že historická přesnost může být v rozporu s principy dramatické výchovy, která je ve svém pojetí *vyučováním činnostním*, a jako taková staví na subjektu (dítěti, hráči) a zároveň z něj vychází. (Marušák, Králová, Rodriguezová 2013, str. 9) Jak můžeme učit historii a současně dát hráčům možnost ji ovlivnit?

Základním principem dramatické výchovy je *rolová hra*. Tedy hra, „...*při níž se člověk svou vlastní osobou stává někým jiným, vstupuje do bot druhého a to fiktivně – jako, jakoby, kdyby.*“ (Machková IN Marušák, Králová, Rodriguezová 2013, str. 12) Hráči tedy sice prožívají a jednají v příběhu jako nějaká postava, přesto jim je dána určitá svoboda, možnost rozhodnout se jinak. Ve strukturovaném dramatu často musí přicházet na nová řešení a zkoušet je. Celé nebo alespoň klíčové části příběhu jsou navíc reflektovány ze všech možných úhlů. (Ulrychová 2007, str. 10-11)

Hra „jako“ tedy dovoluje vyjít za daný historický příběh, prozkoumat ho, případně vyzkoušet jiné cesty, ale hlavně dává možnost se k příběhu vrátit a sledovat jej s vědomým již zažitého. Historická témata jsou proto velmi vhodná ke zpracování metodami dramatické výchovy a konkrétně technikou strukturovaného dramatu, která s prozkoumáváním a hledáním jiných cest pracuje.

Jelikož Muzeum Šumavy nepořádá žádné pravidelné vzdělávací programy, chtěl jsem svým projektem nabídnout jednu z možných cest, pokud by se problematikou vzdělávacích programů chtělo vedení v budoucnu zabývat.

3.2. Strukturované drama

Workshop má formu strukturovaného dramatu, které vychází z příběhem dané problémové situace – konfliktu, který je třeba vyřešit tady a teď. (*Ulrychová 2007, str. 19-25*) Drama však nutně nevyžaduje jedno konkrétní řešení, závěr. Strukturované drama potažmo tato dílna využívá rozličných technik od učitele v roli (TIR, z angl. *teacher in role*), živé obrazy, přes brainstorming až třeba po etudy.

Situaci řeší postavy příběhu, do jejichž role jsou zpravidla postaveni hráči. Jsou nuceni zvažovat pro a proti v situaci, která nemá jednoznačně správné řešení. *Pracuji – Budujeme – Rozhodují* nabízí jednu problémovou situaci, která je sledována ve své komplexnosti. Od rozhodnutí, které k ní vedlo, až po možné důsledky jednotlivých variant rozhodnutí. Příběh plyne chronologicky a hráči se nemají možnost vrátit zpět. Především proto, že sledujeme příběh, v němž je již udělané rozhodnutí podpisu neměnné, a případné vracení by navíc bylo i proti cílům projektu – každé rozhodnutí má pro mou budoucnost význam a musím počítat s důsledky svého jednání.

Hráči mají možnost zažít příběh Vojtěcha Scheinosta a několikrát vstoupit do situací z jeho života. Dané situace vyžadují jednání a jsou uzavřené, což dává možnost sledovat celý příběh objektivně. Přesto mají možnost dané situace skutečně prožít „v botách druhého“ na základě vztahů, které ve hře vznikly. Strukturované drama tak kombinuje racionální uvažování a prožitek, což je jeden z důvodů pro tuto formu.

Jako paralelu k příběhu jsem celý projekt nazval *Pracuji – Budujeme – Rozhodují*. Hráči totiž stejně jako hlavní postava příběhu nejprve pracují na samostatné práci – JÁ – (kvůli počtu ve dvojicích), společně jako celá třída – MY – a následně o osudu jejich díla rozhodne

někdo jiný – ONI – (v tomto případě hlas většiny a případně lektora). Navíc je toto pojmenování zvoleno ve shodě s tématem práce.

Téma jsem si formuloval jako otázku: *Je rodina součástí mých pracovních cílů?* Celý workshop jsem se proto pokusil vystavit tak, aby stěžejní téma pracovního ideálu hlavní postavy bylo konfrontováno s rodinnou situací. Zároveň si hráči mají sami uvědomit, co je pro ně důležitější. Nejde o hodnocení tohoto rozhodnutí, ale skutečně pouze o uvědomění si vlastních priorit a konfrontaci s rozhodnutím jiného člověka (postavy).

3.2.1. Příběh

Historická fakta nabízela velmi dobrý základ pro formu strukturovaného dramatu – problémovou (ohniskovou situaci) dramatu. Konkrétně článek smlouvy, který zamezoval pracovat v továrně Scheinostovým příbuzným, špatné vztahy s nástupci Bernarda Fürtha vyústili v jeho odchod z továrny. Právě na konfliktu mezi pracovním závazkem (článek smlouvy) a rodinou (synovou touhou v továrně pracovat) jsem celý příběh začal budovat.

Bylo však třeba posílit tuto situaci, a tak jsem do příběhu zakomponoval synův dopis, v němž otci oznamuje, že pokud mu otec práci v továrně nezařídí, odejde z města.

Když jsem začal příběh formulovat, vynořil se přede mnou další konflikt v životě V. Scheinosta – pracovní touha (sen mít vlastní výrobu) a realita (byl jen vedoucím výroby). Ten šel ruku v ruce celým jeho životem od prvotních začátků výroby až po odchod z továrny Fürthovy a založení své vlastní. Nebyl pro mě však klíčový, a tak se objevoval spíše v dílčích reflexích. Nabízel ale zajímavou platformu k propojení fikce příběhu a reality studentů.

Celý příběh tak nakonec lze shrnout do těchto bodů:

- a) Scheinost získává know-how ve Vídni a seznamuje se se svou budoucí ženou.
- b) Oba se vracejí do Sušice, kde podomácku zahajují výrobu zápalek s povolením městské rady.
- c) Docházejí jim zdroje, a proto se obrací k Fürthovi.
- d) Fürth zaměstná Scheinosta a zakládá továrnu, kterou společně budují. Smlouva však obsahuje článek, který zakazuje Scheinostovým příbuzným v továrně pracovat a vstupovat na její pozemky.
- e) Fürth umírá a továrnu řídí jeho žena a synové
- f) Scheinost z firmy odchází a zakládá druhou továrnu

Ačkoliv jsem se snažil být původnímu příběhu co nejvíce věrný, pro potřeby dílny bylo třeba některé skutečnosti pozměnit. Pro posílení tématu jsem do příběhu dodal již zmíněný dopis Scheinostova syna. Volně jsem také pracoval se vztahem Scheinosta a Fürtha, protože právě postavu Fürtha nejvíce tvořili hráči. Nastolili také výchozí stav jejich vztahu – jejich první setkání. Z časových důvodů jsem také vynechal počátky jejich spolupráce, kdy Fürth Scheinostovi půjčoval peníze. Podobně jsem také vynechal období, kdy továrnu vedla paní Fürthová. Jelikož jsem v materiálech nedohledal, kdo přesně byl ředitelem v době Scheinostova odchodu, vložil jsem tuto úlohu na nejmladšího z Fürthových synů Šimona.

3.2.2. Postavy

S hlavní postavou Vojtěchem Scheinostem se poprvé seznamujeme zhruba ve věku sedmnácti let, což je věk velmi blízký cílové skupině. Chtěl jsem tuto postavu, co možná nejvíce přiblížit právě hráčům. O postavě se také dozvídají po krocích velmi pomalu – nejprve přes motiv cestování, který jim je rozhodně bližší než třeba truhlářina či 19. století. Jako základní znak postavy jsem zvolil dřevěnou krabičku s tajnou schránkou uvnitř. Materiál souvisí s profesí postavy a existence tajné schránky se propojuje s motivem výrobního tajemství a klíčovým motivem osobní profesní touhy.

Bernard Fürth je stěžejní postavou historickou i příběhovou. Byl pro mě jako postava zajímavý i z hlediska svého židovského původu a peripetií, které mu příslušnost k této kultuře přinesla. V projektu jsem se touto skutečností nakonec nezabýval, jelikož přílišná historická věrnost by zde spíše prohlubovala stereotypní vnímání Židů. Nedostatečný respekt a přijetí ze strany sušických měšťanů tak byl zachován i bez této konotace a dodal postavě na plasticitě. Charakter postavy Bernarda Fürtha mohou žáci asi nejvíce ovlivňovat, ještě než se s postavou setkají jako s učitelem v roli. Kostýmním znakem postavy se stala černá vesta.

V prvních verzích scénáře jsem zvýšenou pozornost věnoval i Scheinostově ženě Marii. Měla to být ona, s níž se hráči nejprve seznámí a přes ni poznají i Vojtěcha. Po delším zvažování a konzultaci s vedoucím práce jsem však do příběhu zakomponoval postavu Vojtěchova bratra Jana. Marie tak v příběhu nedostává žádný prostor pro jednání a pracuje se s ní spíše jen jako s historickým faktem. Vynecháním této postavy jsem však musel upustit od explicitní konfrontace Vojtěcha s rodinou, když se rozhoduje o synově budoucnosti. Jelikož už byl v příběhu Jan, byla matka zbytečnou postavou navíc, i když právě ona nabízela dobrou platformu k dokreslení syna Alberta.

Klíčovou postavou z hlediska předávání informací byl tedy Scheinostův bratr Jan. Nepodařilo se mi o něm zjistit nic, co by mi pomohlo při tvorbě charakteru. Vzhledem k tomu, že tato postava slouží skutečně výhradně ke sdělení klíčových příběhových informací, snažil jsem se ji vykreslit jako „pohodáře“ vždy s jasným názorem na věc. Jeho kostýmním znakem byl malý slaměný klobouk.

V příběhu se dále setkáváme se syny obou zakladatelů – Albertem Scheinostem a Šimonem Fürthem. Jejich charaktery nebyly předem nijak zvláště vystavené. Šimona Fürtha, který se jako postava objeví jako učitel v roli, jsem odvozoval podle postavy otce. S tím rozdílem, že je k Scheinostovi více odměřený a dává najevo svou nadřazenost. Albert se v dramatu fyzicky neobjevuje (vyjma případných improvizací), jeho charakteru jsem při tvorbě nevěnoval větší pozornost. Tato skutečnost se však projevila při realizaci a blíže se tomuto tématu budu věnovat ve své reflexi. (Viz kapitola 6.3.)

Kromě členů rodin Scheinostů a Fürthů pracuje drama s postavami občanů města Sušice. Jednotlivé postavy si vytvářejí hráči sami. Postavy občanů slouží k vystavení hlavních postav (Scheinost, Fürth), ale také k možnosti nadhledu nad skutečnostmi příběhu a především možnosti více se přiblížit tehdejší době. Občané se také objevují v závěrečné fázi projektu, kde se mohou vyjádřit aktuální situaci opuštěného komplexu továrny a jejich užití tak jde ruku v ruce s konceptem *Já – My – Oni*, který dílnou prostupuje.

3.2.3. Rekvizity

Z důvodu uvedeného v úvodu kapitoly (kontextu cílené instituce) jsem se tedy snažil maximálně využít všech získaných historických materiálů, které tak podávaly zprávu o době, v níž se příběh odehrává.

Plán města (viz příloha *E. Mapa Sušice*), který se později stal i základní deskou pro studenty budovou továrny, jsem vytvořil přesně podle dobové mapy, kterou jsem získal od pracovníků muzea Šumavy.

Pracovní stůl (ponk) truhláře Scheinosta jsem vybavil rozličnými předměty, které truhlář ke své práci potřebuje. Užil jsem však navíc i několik netradičních nástrojů, které, byť byly z doby asi o sto let později, mohly se ve vybavení truhláře 19. století objevit. Skutečný ponk jsem bohužel z technických důvodů užít nemohl, a tak jeho roli zastoupil tradiční dřevěný stůl z vybavení muzea. Aby byla iluze co nejdokonalejší, celý stůl jsem posypal pilinami a hoblinami, ve kterých se při důkladném ohledání ukrývaly další a podstatnější indicie

o postavě. Původně jsem chtěl ponk dovybavit i předměty z osobního vlastnictví Vojtěcha Scheinosta, bohužel však muzeum ve svých sbírkách žádné nevlastní.

V jedné ze situací jde Scheinostovi o získání živnostenského povolení pro výrobu zápalek. I to se mi podařilo získat a ve workshopu se objevilo. (viz příloha *D. Živnostenské povolení V. Scheinosta*)

Velmi jsem si cenil repliky Scheinostovy vandrovní knížky, kterou jsem vytvořil díky kopiím originálu, který z pochopitelných archivních hledisek nebylo možné užít. I replika však efekt historické věrnosti dobře podpořila.

Bylo samozřejmě třeba vytvořit i rekvizity fiktivní. Jelikož se v příběhu objevuje motiv výrobního tajemství (zápalné směsi) a stalo se pro mě i paralelou k profesním touhám studentů, využil jsem ve workshopu tajnou dřevěnou schránku.

Samotný postup výrobního procesu a suroviny potřebné pro výrobu zápalek ještě dnes podléhají výrobnímu tajemství, přesto se mi podařilo najít předpokládaný postup Scheinostovy výroby a také seznam obecných surovin, kterých je v sirkařském průmyslu potřeba. Tyto jsem pak napsal na zažloutlý papír a dodal jim patinu času opalováním a několikanásobným zmačkáním.

Významnou roli hrají v dílně listiny (dopisy, smlouva, novinové články). I ty jsem musel vytvořit a i v tomto případě jsem se snažil být co nejvíce historicky věrný, byť byl jejich obsah založený z velké části právě na fikci.

Ve workshopu jsem užil také dvě hudební skladby, jako podkres dvou aktivit, při jejich výběru jsem se opět řídil dějinným kontextem. Zvolil jsem tedy autory, kteří v dané době žili – Václava Jana Křtitele Tomáška (1774-1850) a Fryderyka Chopina (1810-1849); chtěl jsem původně užít pouze tuzemských autorů, ale bohužel jsem nenašel vhodně emočně laděnou skladbu.

3.3. Témata

Strukturované drama, které je postaveno na tematické otázce: „*Je rodina součástí mých pracovních snů?*“ Ta v sobě však zahrnuje řadu dalších motivů/témat, které uvádím v této kapitole.

Hlavní postava je v dramatu postavena před problémovou otázkou, co dělat, když jeho pracovní závazek stojí v cestě jeho rodině, v tomto případě jeho podpis na smlouvě, která zakazuje pracovat v továrně jeho příbuzným, stojí v cestě jeho synovi. Má se na synovu touhu

ohlížet, jít si za svým a nechat syna, ať se vypracuje tak jako kdysi on sám, nebo lze nějak skloubit synovu a osobní touhu? Věřím, že tato otázka nabízí dostatečný dramatický potenciál. Spolu s ní však přichází řada jiných, které se odrážejí v různých dalších motivech.

Klíčovým tématem, které provází celé drama je jistě *práce*, pracovní touha, pracovní vztah. Tedy pokud mám nějaký osobní profesní sen, co vše jsem pro něj ochoten udělat? Co je mým pracovním cílem? To vše jsou otázky, které se v dramatu objevují a byť na ně nehledáme jasnou odpověď, rozhodně pro mě bylo důležité, aby si alespoň některé z nich studenti uvědomili.

Na toto podtéma nasedá další motiv – vztah s nadřízeným. Studenti se setkají s postavami dvou nadřízených – Fürtha staršího a mladšího. Každý z nich je v něčem jiný, přesto jsou v zásadě oba proti němu (proti postavě). Bernard Fürth sice pomůže Scheinostovi s existenčními problémy, založí továrnu, ale zároveň celou výrobu pevně sváže se svým rodem. Šimon Fürth pak z podobného důvodu a z touhy udržet celou továrnu pevně v rukách rodu a ze strachu, co by znamenalo pokračování zapojení dalšího člena rodiny Scheinostů, odmítá jeho přijetí a raději nechává Vojtěcha odejít.

I s takovými nadřízenými se v životě můžeme setkat a často nemáme možnost odejít ze zaměstnání tak jako oni. V dramatu je proto studentům dána možnost jednat v takové situaci. Dá jim možnosti komunikovat v dané sociální roli.

S komunikací se pak váže schopnost argumentace v dialogu. Hráči jsou v dramatu postaveni do situace, kdy skutečně musí dobře argumentovat, aby získali povolení pro výrobu zápalek nebo při sjednávání smlouvy. Osobně jsem toho názoru, že právě uvědomění důvodů svých rozhodnutí, tužeb a názorů je jedna z věcí, které se v současném školství zanedbávají, byť je podstatou sebepoznání. Zmiňovaná situace získání povolení vede přímo k formulaci důvodů rozhodnutí, protože si žádá zdůvodnění.

Nesmím samozřejmě zapomenout na téma výroby zápalek. To prostupuje celý dramatem – v příběhu i v realitě (materiál i předmět budování továrny). Člověk by se měl zajímat o historii nota bene svého okolí. Právě proto se cílovou skupinou stali studenti místního gymnázia, i když je celá dílna realizovatelná i s lidmi, kteří v Sušici nežijí a nic o ní nevědí.

4. Charakteristika skupin

Dílna nevychází z potřeb konkrétní skupiny. Je cílena pro studenty středních škol, tedy děti ve věku cca 15-18 let primárně z důvodu rozvoje klíčové *kompetence k podnikavosti* a vzdělávací oblasti *Člověk a práce*, což souvisí s budoucím pracovním profilem studenta.⁸ V následujících podkapitolách se věnuji specifikům tohoto věkového období a dále pak konkrétním skupinám, které se workshopu účastnily.

K realizaci jsem zvolil Gymnázium v Sušici z čistě praktických důvodů, školu jsem sám navštěvoval, znám tamější poměry, styl výuky a podstatnou část pedagogického sboru. Navíc s ohledem na téma byla Sušici hlavním hlediskem při výběru skupiny. Měl jsem při přípravě obavu, že osudy Scheinosta a Fürtha budou studenti znát, ukázalo se však, že je tomu právě naopak.

Společně s ředitelem školy Mgr. Ivanem Kratochvílem jsme se domluvili, že bude z organizačních důvodů nejlepší realizovat projekt na konci měsíce ledna a to s paralelními třídami VI. A (osmiletý cyklus) a 2. A (čtyřletý cyklus), což mým cílům plně vyhovovalo.

4.1. Specifika věkové skupiny

Jak už jsem zmiňoval výše, dílna je cílena pro 2. ročník gymnázia, tedy pro studenty zhruba kolem 17-ti let. Z hlediska vývojové psychologie se jedná o období adolescence, která je zhruba ohraničena věkem od 15 do 22 let a přímo navazuje na období pubescence.

V tomto vývojovém období dochází k razantním proměnám v sebepojetí a jednání, které je značně nejisté právě z důvodu hledání a směřování sebe sama. Je to věk ideálů. Obecně lze říci, že adolescent již nemusí být tak nestálý a impulsivní. Přesto se v tomto období vymezuje k okolí, které se vymezuje i k němu. Rozvinuté formálně abstraktní myšlení ústí ve schopnost přistupovat k vlastnímu i cizímu myšlení kriticky, analyzovat je. Vnímání světa, tak už nevychází přímo z reality takové jaká je, ale i takové jaká by být mohla či měla. To je pro dramatickou výchovu (a strukturované drama obzvláště) velmi podstatný milník, protože lze příběh konfrontovat s ideálem a hledat různé varianty řešení.

Velkou otázkou tohoto období je mimo jiné pracovní profilace jedince. Ta však naráží na problém zájmové nevyhraněnosti, v které se jedinec nachází. Workshop se na tuto skutečnost soustředí a snaží se studenty dovést k formulaci vlastní pracovní profilace, navíc

⁸ Viz Rámcový vzdělávací program pro Gymnázia (kolektiv autorů), 2007, kapitoly 4 a 5

ještě doplněné o pojmenování případné překážky, kterou by pro dosažení „vysněné profese“ byly ochotni překonat. (Langmeier, Krejčířová 2006, str. 143-160)

V začátku dílny pro mě také bylo důležité nastolit partnerský vztah se studenty. Jsou již v období na hraně dospělosti a sami sebe za dospělé už často považují. Vzhledem ke kritičnosti svého okolí jsem se navíc obával jejich přijetí techniky učitele v roli. I proto je první postava, s níž se setkávají, vykreslena jako velmi přátelská a snažil jsem se vtáhnout je do hry např. prostým podáním ruky.

4.2. Třída VI. A Gymnázia v Sušici

Třídou jsem jako kolektiv nikdy nepotkal a znal jsem z ní osobně jen jednoho studenta. Obrátil jsem se proto na třídní učitelku Mgr. Vilemínu Hraničkovou, aby mi o třídě dala základní informace. Věděl jsem tedy, že je ve třídě 25 studentů, z toho 9 dívek. Třídní učitelkou jsou vnímáni jako třída bezproblémová, aktivní a reagující na otázky učitele. Žádný podobný dramaticko-výchovný projekt nikdy před tím neabsolvovali. Na otázku, zda by se chtěla workshopu aktivně účastnit společně se studenty, nakonec odpověděla záporně.

Ačkoliv bylo s ředitelem školy předem dohodnuto, že na workshop třídy doprovodí jejich třídní, paní Hraničková se kvůli nemoci bohužel dostavit nemohla a nahradila ji Mgr. Miloslava Hodánková, která ve třídě vyučuje německý a český jazyk. Toho jsem při realizaci využil, neboť úředním jazykem byla v dobách V. Scheinosta právě němčina.

4.3. Třída 2. A Gymnázia v Sušici

Ani s touto třídou jsem se před realizací nesetkal a o informace jsem požádal taktéž třídní Mgr. Libuši Chalupkovou, která vyučuje dějepis a český jazyk. Do třídy chodí 26 studentů, z toho pouze 3 kluci. Podle třídní jde také o třídu bezproblémovou, studenti však nejsou tolik aktivní, i když na podněty učitele reagují. Ani oni neměli s dramatickou výchovou zkušenosti. I paní Chalupková se rozhodla spíše celý workshop sledovat.

PRAKTICKÁ ČÁST

5. Popis a realizace projektu

Při psaní této části práce jsem uvažoval nad několika možnými formami. Nakonec jsem se rozhodl pro uvedení scénáře projektu v jeho původní formě (tedy neutrální) s doplněním krátkého komentáře k realizaci s jednotlivými skupinami. Věřím, že tento formát bude čtenáři příjemnější než, kdybych scénář a průběh realizace oddělil do samostatných kapitol. Ačkoliv v komentáři uvádím své názory, překvapení a někdy i obě skupiny srovnávám, snažím se průběh nehodnotit a nereflektovat do přílišné hloubky. Vyhnout se tomu, ale úplně nelze. Mé reflexi je věnována samostatná kapitola 6.3.

Scénář a tedy i tato kapitola jsou rozděleny do dvou dnů. Každý den má stanovený svůj vlastní cíl, stejně jako i každý jednotlivý bod scénáře. U každé aktivity uvádím vpravo i odhadovaný čas jejího trvání, praxe potvrdila, že uvedený odhad je víceméně správný.

Slovní instrukce uvádím v přímé řeči, byť se nejedná o doslovné citace, ale spíše o návrhy/možnosti. Poznámky směřované lektorovi (např. co má udělat, proč nemá něco říci atp.) jsou zvýrazněny kurzívou. Takto označené poznámky také zpravidla v úvodech k jednotlivým aktivitám shrnují obecné instrukce jako například představení lektora. Snažil jsem se o to, aby byl scénář „přenositelný“ i na jiné lektory.

PRVNÍ DEN

Cíl dne: Seznámit studenty s postavami Vojtěcha Scheinosta a Bernarda Fürtha a s poměry doby především v Sušici. Nastínit počátky sušické sirkárny a důvod spojení obou pánů.

1. Úvod – seznámení a informace o organizaci, asociační kruh /5-10 min

Představení lektora, seznámení se skupinou. Každý v kruhu řekne své jméno a očekávání.

- **Asociace** – v kruhu dále každý řekne asociaci ke slovu „šéf“.

Cíl: Seznámit se se skupinou, předat základní informace o průběhu a organizaci projektu. V asociačním kruhu pomalu nastolit téma – začít budovat napětí z toho, co přijde.

Komentář k realizaci

Sexta – Skupina neměla konkrétní představu o tom, co je na workshopu čeká. Přesto bylo vidět, že je jsou zvědaví a ochotní se zúčastnit všeho, co shledají zajímavým. Když jsem jim prozradil, že se bude jednat o dramatický workshop, uváděli ve svých očekáváních hlavně „hraní divadla“. Více jak polovina skupiny nebyla sto asociaci říci (slovo asociace jsem musel ke svému překvapení vysvětlit). Ti, kteří asociaci řekli, se zpravidla opakovali. Objevovala se slova jako: boss, ředitel, pan Kratochvíl [ředitel Gymnázia v Sušici, pozn. autora], nadřízený, podřízený.

Druhý ročník – Už na první pohled bylo vidět, že bude třeba tuto skupinu více motivovat, jakmile jsem jim však sdělil úvodní informace, prvotní rozpaky pominuly. Navzdory tomu, že asociaci řekli téměř všichni studenti, bylo vidět, že formulovat své názory a „něco říci“ je pro ně trochu problém. Asociace však byly barvitější: práce, podřízený, Polreich [šéfkuchař Zdeněk Polreich provází televizním pořadem Ano, šéfe!, pozn. autora], vedoucí, nadřízený, zaměstnání, ředitel...

2. Icebreaking

/20 min

Instrukce: „V těchto dvou dnech se s jedním nebo možná i s více šefy setkáme. Než Vás s ním ale seznámím, zahrajeme si dvě hry.

- **Heja**

Hra heja se základními pokyny (heja, hot-down) ve dvou kruzích. Někdo (v tomto případě nejprve lektor), vypouští po kruhu signál „heja“ doplněný o pohybové gesto, cílem je tento signál poslat po kruhu v konstantním tempu. Signál „hot-down“ změni směr posílání.

- **Krbová soutěž**

Úkol: 6 skupin po 4 – cílem je škrtnout zápalkou. Omezení – sirka (používají se krbové) může být pouze v ústech (nesmí se tedy škrtnout rukou).

Pouze jeden ze skupiny však má privilegium škrtnout, nemá ale sirku, tu mu musí kolegové donést (ani oni nemohou pracovat rukama) – mají k dispozici špejle, které taktéž musí mít v ústech. Jen jeden ze skupiny má dovoleno ruce používat, může se však dotknout pouze špejlí případně sirky spadlé na zem a krabičky se škrťátkem.

(Krabíčka však může být jen ve vymezeném prostoru) – Tj. dva studenti se špejlemi vezmou zápalku ze stolu a dají ji třetímu do úst. Ten má za úkol dojít na opačnou stranu místnosti a škrtnout zápalku o škrátáčko, které drží čtvrtý v ruce. Ten nesmí pomáhat žádným pohybem, a jen on případně může sebrat spadlou zápalku a vrátit ji zpět na stůl.

Vítězové soutěže dostanou první indicii k příběhu – skicu parní lokomotivy (viz příloha H.), případně knihu z dané doby (německý výtisk Marxova kapitálu, Jungmannův česko-německý slovník)

Cíl: Nechat třídu pracovat jako jednotnou skupinu, stmelit je a připravit na zcela jinou formu práce, než na kterou jsou ze školy zvyklí. Heja je zvoleno jako příprava pro hru, která bude následovat později.

Komentář k realizaci

Sexta – Hra „Heja“ studenty bavila, někteří měli problém udržet rytmus. Cílem aktivity však nebylo dojít k jednotnému rytmu, takže to příliš nevadilo.

Krbová soutěž se taktéž podařila a studenti pracovali se zájmem. (Měli motivaci soutěže.) V časovém limitu škrtnla zápalku jen jedna skupina, ti dostali skicu parní lokomotivy.

Druhý ročník – Zde se rytmus dařilo uchovat téměř 100%, podle mého očekávání však po přidání signálu „hot-down“ začali tento přítomní kluci cyklit. Musel jsem tedy upravovat zadání. Krbová soutěž proběhla stejně jako u sexty.

3. Ozvěny minulosti #1

/10 min

Předložit před studenty portréty významných osobností a lístečky s jejich jmény. (Viz příloha A.) Společným úkolem je přiřadit správné jméno k podobizně. Poté jsou přidány citáty daných osobností - úkolem je tentokrát přiřadit citát k autorovi. (Poté případně dodat knihy – Kapitál a Česko-německý slovník a skicu lokomotivy).

→reflexe: Význam citátů a jejich autorů? Co mají osoby a předměty společného? (Dobu) V jaké jsme době, co o ní víme?

Cíl: Navodit atmosféru doby klíčové pro příběh a zjistit, co studenti o 19. století vědí. Případně doplnit základní informace – Čechy součástí rakouského císařství, národní obrození, manufakturní výroba, němčina, poddanství,...

Komentář k realizaci

Sexta – Podle podobizny nepoznaly jen dvě osobnosti, v přiřazování citátů si už tak jistí nebyli, přesto je z větší části přiřadili správně. Ke zbylým jsem jim dal několik slovních nápověd, které je dovedly k správnému řešení. Společného jmenovatele však řekli hned. Základní informace znali a trochu jsme je pouze zpřesnili a zopakovali. (Výherci krbové soutěže se o svou skicu podělili s ostatními.)

Druhý ročník – I zde studenti netrefili celkem dvě osoby, citáty však představovali větší problém. Ani mé první nápovědy nepomohly, přesto se to nakonec podařilo. Problém představovalo i nalezení společného všem osobnostem a knihám. Tentokrát však už mé navádějící otázky pomohly. (Výherkyně krbové soutěže se o svou skicu nepodělili – „století páry“ však v diskusi o době přesto z jejich strany padlo.)

4. Pan X

/20 min

Lektor: „Náš hrdina po monarchii dlouho cestoval, byl tehdy ještě velmi mladý. Dnes pro nás cestování není žádný problém, můžeme vyjet kamkoliv, kdykoliv a to z jakýchkoliv důvodů. Postava našeho příběhu takové štěstí neměla, o její cestování se totiž dochoval úřední dokument - vandrovní knížka“

Představit Scheinostovu vandrovní knížku, zatajit jméno.

Otázka: Proč cestujete Vy? Co lidé v té době → cestování za prací

Instrukce: „Na lístečky každý za sebe napíše své „vysněné“ povolání/obor zájmu a co by pro úspěch v oboru nebo jen jeho naplnění byl ochoten udělat (vystudovat, přestěhovat se daleko od rodiny,...)“

Lístičky přeložit a podepsat, lektor si je vybere a uschová pro druhý den. Skupině je sděleno, že nikdo kromě nich samých, nebude daný lísteček číst.

Instrukce: „K Vaším pracovním touhám se vrátíme později, teď je na čase blíže poznat našeho hlavního hrdinu. Zvu Vás do místnosti, kterou bychom mohli označit za jeho pracovnu. Můžete si ji prohlédnout a prozkoumat, zkuste si všimnout každého detailu.“

Studenti jsou dovedeni k „Scheinostovu stolu“, který se schovává v oddělené části místnosti. Stůl připomíná truhlářský ponk⁹. Na něm je rozdělaná práce, kalendář s datem (20. 11. 1833), jízdenka do Vídně, tajemná schránka atp. Kolem stolu hobliny, a ačkoliv je vše poměrně srovnané, všechny předměty jsou značně zaprášené – osoba zde patrně delší čas nebyla.

→**reflexe:** Co víme o hrdinovi našeho příběhu? (*Doba, truhlářina, cestování, Vídeň, Sušice*)
Co ale víme o Sušici v 19. století? [Otázka slouží jako přechod k další aktivitě, pozn. autora]

Cíl: Představit zatím neznámého hrdinu skrze předměty jeho denní potřeby a vztáhnout aspekt cestování k životu studentů - tím postavu trochu přiblížit jim samým. Získat materiál (vlastní profesní touhy) pro další práci.

Komentář k realizaci

Sexta – Úvodní diskuse nad tématem cestování vymysleli studenti rychle. Na „ponku“ si všimli všeho, ale bylo trochu těžší je rozmluvit a dovést je k úvahám o postavě. Při seznámení s vandrovní knížkou pojali studenti podezření, že se jedná o zakladatele sušické sirkárny, ačkoliv bylo jméno smazáno. Když jsem se zeptal na důvod, nebyli schopni jej pojmenovat a celkově byli nejistí. Jelikož byla vandrovní knížka v němčině, využili jsme i přítomnou paní učitelku, němčinářku. Ta jim přeložila některé pasáže a pomohla jim i osvětlit význam slova vandr. Zaujala je i tehdejší železnice, která se do diskuse dostala jízdenkou z Linze do Vídně.

Druhý ročník – Jedna z dívek uvedla, že sama cestuje za prací, což dobře nahrálo otázce na minulost. Podobně jako paralelní třída znali novodobý význam slova vandr a měli problém

⁹ Viz příloha I. Ponk V. Scheinosta

přijít na souvislost. Ze zkoumání vandrovní knížky opět vzešel nápad na V. Scheinosta, tentokrát se orientovali podle doby, přesto byli velmi nejistí. Na ponku si všimli všech klíčových indicií.

5. Ozvěny minulosti #2

/30 min

- **Sušice v počátku 19. století**

Představit mapu Sušice. Na mapě již vyznačen dům Fürtha i Scheinosta, ale ještě bez komentáře.

V krátkém výkladu zmínit malou průmyslovou výrobu, z toho plynoucí dovoz většiny zboží (mimo jiné i zápalek), zaměření na zemědělství, neúrodu, slabý obchod, malou zaměstnanost

Otázka: Jak lidé tehdy žili – jaká byla tradiční povolání?

- obchodníci, hospodští, pekaři, sládcí, bednáři, řezníci, zedníci, mlynáři, cvočkaři, kominíci, kováři, krejčí, ševci, truhláři, hrncíři, hodináři, tesaři, zemědělci, dřevorubci, voraři, lidé bez práce

- **Můj občan**

Instrukce: Vyberte si každý jedno ze zmíněných povolání, které Vás zajímá, které se Vám líbí, můžete si vybrat i variantu, že zrovna práci nemáte, přesto jste ale nějakému řemeslu vyučeni. Zatím ho nikomu neprozrazujte. Za chvíli se totiž stanete člověkem, který se tímto povoláním živí. Jste v produktivním věku, je Vám něco mezi 17-25 lety a všichni jste z nižší nebo střední sociální vrstvy.

- **Vedená pohybová improvizace** za doprovodu hudby *Václav Jan Křtitel Tomášek – Piano concert in C major op. 18*: „I člověk s povoláním, které jste si vybrali, v Sušici žije; žije tu už od narození. Vy sami jste teď oním člověkem – jak se jmenujete, kolik Vám je let (pamatujte, že jste v produktivním věku, nemusíte si říci přesný věk, ale zkuste si věk co nejvíce zpřesnit) – kde ve městě bydlíte? Jste ženatí, vdané? Měli jste svatbu v kostele nebo v synagoze? Máte děti, kolik? Už víte, kdo jste, teď zpět k Vašemu povolání.

Je všední den, zatím ještě spíte a za chvíli bude svítat. Zakokrhá kohout, je ráno. Váš měšťan se právě probudil nebo se probouzí, vstáváte a vykonáváte svou všední ranní rutinu. Jakmile jste s rutinou skončili nebo pokud jste našli zajímavou pozici či nevíte, jak dál, zmrznete jako socha. – Čas plyne dál a je poledne, čeká Vás přestávka v práci, změňte svou polohu, jako byste právě končili ve své práci a opět zkuste tento obraz na několik vteřin rozžít. – Den utekl jako voda a je večer, opět změňte pozici a pokračujte ve své večerním programu, opět skončete ve štronzu, živé soše. „

- **Společný živý obraz v postavách:**

- každodennost občanů města – u sebe doma/v dílně/v práci → štronzo v typickém pohybu – obraz se rozžije, mohou se podívat po ostatních
- sociogram města: „Jsme na náměstí (*vymezit prostor*), je na čase, abychom se dozvěděli, jak a zda se vůbec sušičtí měšťané znají – vzdálenost a postoj těla vypovídá o tom, jaké vztahy máte s ostatními. Na vytvoření máte 10 vteřin.“

Cíl: Úvodním výkladem přiblížit prostředí děje příběhu, seznámení s mapou a vytvoření vlastní postavy měšťana pro další příběh. Společný živý obraz zároveň poslouží pro seznámení všech nových postav a vytvoření prostředí města pro další práci s hlavními postavami.

Komentář k realizaci

Sexta – Při pohybové improvizaci byl problém udržet pozornost, byla vidět nesmělost před ostatními. Z toho důvodu jsem dodal, aby zavřeli oči, což trochu pomohlo. Zapomněl jsem ale na živý obraz pracovní rutiny. Sociogram byl pro ně náročný, ač jsem jej, myslím, vysvětlil jasně. Na druhý pokus se již podařil. Ale jak jsem předpokládal, stejně se do vztahů promítly osobní sympatie.

Druhý ročník – V této třídě bylo méně sušických, mapa tak pomohla dobré orientaci. Skvěle vyjmenovávali různá řemesla, zaujal je neznámý cvočkař. Pohybová improvizace se však vůbec nezdařila, svoboda, kterou jsem v ní dal, byla spíše překážkou. Všichni až na jednu studentku se drželi své židle a když už náhodou vstali, vždy na ní opět skončili. Při živém

obrazu z práce jsem zakázal sedět. Absence sezení i konkrétní představa o tom, co by mohli dělat, pomohla. Fakt, že viděli ostatní při pro ně absurdní činnosti, také prorazil ledy, a čím déle improvizace trvala, tím více uvolněnější byli. Ačkoliv se v sociogramu také projevíly vztahy ve skupině, sdružili se představitelé stejného povolání do skupin – řezníci (+ jeden cvočkař), švadleny, pekařky a hospodští.

6. TIR – Jan, rok 1838

/10 min

Instrukce: „Za chvíli sem přijde osoba, která našeho neznámého dobře zná. Jmenuje se Jan a momentálně žije ve Vídni. Nemusíte se ale bát, původem je Čech, tak s ním mluvte česky. Můžete si ověřit vše, co o našem neznámém víte, a samozřejmě zjistit cokoli Vás zajímá. Jan bohužel nemá moc času, protože nám obětuje svou svačínovou přestávku, takže se ptejte rychle.“

Cíl: V roli Scheinostova bratra předat informace o Vojtěchu Scheinostovi. Jeho křestní jméno, zaměstnání, vztah k Sušici, začínající vztah s Marií a touhy o společné budoucnosti. Sen o vlastní výrobě zápalek. Vojtěch vždy snil, že bude váženým občanem a bude v čele nějaké své společnosti. O Marii prozradit, že také pracuje pro paní Rómerovou a zná tajemství zápalné směsi. Vykreslit Vojtěcha jako člověka se smyslem pro rodinu a tradiční hodnoty, ale trochu snílka, který jde za svým snem, kterému věří.

→ reflexe zjištěných informací. Co víme psát na baličák, ten si pověsit na jednu stranu místnosti → potvrdit/prozradit celé jméno - diskuse, co o něm vlastně vědí. Vědí kde přesně žil? Ukázat na mapě Scheinostův dům.

Komentář k realizaci

Sexta – Studenti přijali učitele v roli až překvapivě dobře. Kladli otázky sami a nemusel jsem téměř nic doplňovat. Při reflexi pak vše zopakovali, i když trochu nesměle.

Druhý ročník – I zde byl učitel v roli přijat dobře. Přesto se neubránili prvotnímu výbuchu smíchu. Začali se vyptávat, bohužel často na věci, které si příběhu a neznámého hrdiny

netýkaly. Přesto se povedlo všechny informace předat a po zkušenosti s první třídou jsem kladl větší důraz na charakteristiku (pro skupinu zatím) neznámého hrdiny.

7. Scheinostovo know-how

/5 min

Didaktická hra – doplňovačka již získaných informací o tématu (od lektora, od postavy i z vlastní práce). Viz příloha C. Doplňovačku luští všichni společně.

Tajenka: PRŮMYSLOVÁ ŠPIONÁŽ, nekalá praktika, díky které vlastně začala celá sušická výroba

Cíl: Odlehčení tématu, podpoření skupinové práce a shrnutí klíčových informací.

Komentář k realizaci

Sexta a druhý ročník – V osobou skupinách tajenku vyřešili, problém měli jen s otázkou 7, která byla spíše češtinářskou. Psaní navíc pomohlo ujasnit správný pravopis jmen a také skloňování jména Scheinost.

8. Městská rada #1

/15 min

Instrukce: „Vojtěch Scheinost se v říjnu 1839 vrátil zpět do Sušice i společně s Marií, která čekala jejich první dítě. Scheinost chce naplnit svůj sen, že v rodném městě začne vyrábět zápalky. K tomu ale potřebuje živnostenské povolení od městské rady. Rozdělím Vás na dvě skupiny. Úkolem té první bude připravit si podklady pro městskou radu. Potom se totiž stanete Vojtěchem Scheinostem, který se snaží radu přesvědčit. Druhá polovina se stane městskou radou, i ti se musí připravit, oni pak dají doporučení panu starostovi.“

(Lektor přejde do role starosty, pouze pokud to bude nutné. Atributem postavy byl cylindr.)

Skupině Scheinost předat tajnou schránku z ponku a v ní obsažený list s ingrediencemi nutnými pro výrobu zápalky. (Viz citace v kapitolách 2.1 a 2.2.) Oběma skupinám předat základní témata, která mohou, ale nemusejí využít při improvizované etudě.

Scheinost

- praxe ve vídeňské sirkárně
- využití vyhořelé budovy za radnici
- mám základní kapitál pro nákup surovin
- cíle a záměry

Rada

- jak bude zápalky vyrábět?
- bezpečnost procesu – síra je vznětlivá
- jeho praxe?
- výhody pro město?
- půjde komodita na odbyt?

Závěr: V případě úspěchu následuje předání živnostenského povolení skupině Scheinost. To následně pověsit k archu o postavě.

Cíl: Představení metody kolektivní postavy, rolová hra s cílem správně argumentovat v kontextu oficiální situace.

Komentář k realizaci

Sexta – Etuda byla trochu nejistá. Dvakrát jsem vstoupil do role starosty, abych posunul debatu, ale často spolu mluvili jen dva lidé. Městská rada nakonec o svém rozhodnutí hlasovala – proti byl jen jeden. Povolení jsme tedy Scheinostovi udělili, jeden ze studentů navíc při slavnostním aktu předávání povolení vzal do hry i přítomnou učitelku a postavil ji do role Scheinostovy budoucí ženy Marie.

Druhý ročník – Úkol byl nejprve přijat rozpačitě. Ze skupiny Rada jsem vyčetl, že udělení povolení nejsou příliš nakloněni. (V Radě byli všichni tři kluci, kteří trochu strhli uvažování ostatních.) Pro skupinu Scheinost byl problém argumentovat a nacházet odpovědi na nečekané otázky Rady, kterou nejvíce zajímala bezpečnost. Tento okruh byl v tématech Rady, ale schválně ne v tématech pro Scheinosta. Do hry jsem třikrát vstoupil v roli starosty. Rada dala Scheinostovi možnost druhého pokusu (hlasovali 4 pro udělení, 6 proti), ale jelikož nepřišli s dobrou obhajobou, nakonec všichni členové Rady povolení neudělili. Povolení tedy předáno nebylo a celý proces jsme reflektovali. Členové skupiny Scheinost uznali své obtíže při argumentaci na nečekanou otázku, což vyústilo v to, že se v celé diskusi „zamotali“. Navzdory obtížím se ale do rolové diskuse zapojila většina třídy. (Povolení bylo k archu postavy přidáno až druhý den.)

9. Export import

/10 minut

- **Heja** – tematicky upravené k příběhu: Namísto signálu „heja“, říká lektor místa exportu Scheinostovy výroby (Sušice, Londýn, Orient, Praha, Klatovy,...). Signál „hot-down“ zůstává – každá objednávka se může vrátit. → Vygradovat k chaosu – nestíhat, podobně jako Scheinost.

→ **reflexe:** Scheinost nestíhá, nemá zdroje, jaké jsou jeho možnosti? Dovést k úvaze o půjčce

Cíl: Na již známé hře, ukázat velké vytížení prvních začátku Scheinostovy výroby. V reflexi pak zanalyzovat problém a přijít s variantami řešení.

Komentář k realizaci

Sextu – Trochu jsem zde zazmatkoval a skoro aktivitu vynechal, ale povedlo se ji ještě před obědem zahrát. Od jednoho studenta ještě předcházela otázka, kde na „rozjezd“ vzal Scheinost kapitál, aktivita se tak stala i částečnou odpovědí.

Druhý ročník – Upravené „Heja“ se neslo v podobném duchu jako to úvodní, také se cyklil signál hot-down. Tentokrát to ale tolik nevadilo, vyslal jsem zkrátka více signálů opačným směrem. Přesto jsme museli aktivitu hrát dvakrát – začala se objevovat i jiná místa exportu, než která jsem vyslal.

Obědová pauza

10. Bernard Fürth

/20 minut

Představení postavy bohatého obchodníka Bernarda Fürtha jako osoby, za níž Scheinost šel. Nejprve ukázat na mapě jeho dům.

- **Citáty** – Před studenty jsou předloženy fiktivní citáty této postavy (uvozeny písmenem „F“) nebo o této postavě. (Viz příloha B.)
- **Živé obrazy** – na motivy citátů, nebo vlastních situací přiblížit ostatním jeho mládí, studenti jsou v roli svých občanů (jeden se může vzdát své role, aby byl Fürthem)

- **Sociogram** – nakonec v rolích svých občanů zaujmout k Fürthovi vztah (jako Fürth slouží kostýmní znak postavy). Někteří se mohou vystřídat na Fürthově místě.

Otázka: Setkal se někdy Fürth se Scheinostem před tím, než k němu šel žádat o půjčku? → pokud ano, jaké to bylo setkání? → improvizovaná etuda dobrovolníků

Cíl: Představit novou postavu, vykreslit její charakter (outsider a zbohatlík, který není ve městě příliš oblíben). Nastolení vztahu k Scheinostovi.

Komentář k realizaci

Sexta – Skupinu doplnila studentka, která byla dopoledne u lékaře. Citáty jsem rozdál v plén a skupiny si mohly vybrat, často se uchýlily k prostému scénickému převyprávění. Jedna skupina však velmi pěkně ztvárnila „přefürthování“. (K jedné postavě neustále přicházeli nové, které se představovali jako Fürth. Neznámý se představil jako poslední též jako Fürth). Sociogram se podařil až na druhý pokus - nejprve se vymezovali i k sobě navzájem. V roli Fürtha se vystřídali 3 lidé, kteří pak měli jako první možnost reflektovat svůj zážitek. Setkání se Scheinostem, které skupina zasadila do hospody, pak sehráli dva studenti - Scheinost v opilosti prozradil své plány s výrobou zápalek Fürthovi. Toho jsem pak využil v následující aktivitě.

Druhý ročník – Začali jsme zopakováním poslední části příběhu, napadlo je najít si mecenáše (tuto variantu jsme nakonec z historického hlediska vyloučili), a tak jedinou možností zůstala půjčka. Představení Fürtha pro mne bylo zajímavé, vůbec jeho jméno neznali. (Využil jsem k dešifrování jeho jména pamětní desky jeho vnuka, která je umístěna na gymnáziu.) Tentokrát jsem skupinám náhodně rozdál dva citáty, abych předešel tomu, že budou všichni seznámeni se všemi citáty a etudy je pak nebudou zajímat. Nevzali to úplně jako výzvu a jejich etudy nebyly tak dobře strukturovány. Pomohlo by více se soustředit na zadání, ale rozdání jen dvou citátů pomohlo. Ačkoliv jsem kladl důraz na jmenovky občanů, moc to nedodržovali, opět se nevyvarovali přesné citaci citátů. Zadání to nezakazovalo s ohledem na nezkušenost obou skupin. Setkání se Scheinostem chtěli i oni. Požádal jsem dva studenty, kteří nejvíce vyrušovali, o improvizovanou etudu. Měli ostych a potřebovali hodně času na přípravu – se zbytkem skupiny jsem zatím opakoval informace,

keré o Fürthovi už máme. Studenti Fürtha vykreslili spíše jako přátelského člověka a dobrého obchodníka, což se v dalším cvičení projevilo do techniky učitele v roli. Ukázali nám první seznámení těchto dvou postav: Fürth zdědil peníze a pozval Scheinosta na pivo, ten mu ještě před tím řekl, že pracuje ve Vídni u lékárníka.

11. Scheinost & Fürth

/7 min

Lektor v roli Fürtha, skupina v kolektivní postavě Scheinosta. Scheinost jde požádat o pomoc. Fürth mu ji dává se smlouvou o spoluvlastnictví.

Lektor chce v roli Fürtha nejprve odkoupit celé výrobní tajemství, nakonec ale svolí k tomu, že Scheinosta zaměstná jako ředitele výroby, stejně jako jeho ženu. Trvá však na podmínce, že ve výrobě nebudou zaměstnání žádní další Scheinostovi příbuzní.

Cíl: V rolové hře vyjednat podmínky spolupráce obou pánů. Studenti musí podepsat smlouvu, která pro jejich postavu obsahuje značně nevýhodný článek. V rámci improvizace jsou předána i některá historická fakta, jako třeba skutečná výše Scheinostova platu aj.

Komentář k realizaci

Sexta – Bohužel se iniciativy zhostil hlavně jeden student, ale při závěrečném rozhodnutí se obrátil na skupinu, která jej podpořila. Každopádně vyjednával a než jsem stačil hru zastavit, podmínku s příbuznými přijal. Fyzicky smlouvu podepsalo 17 studentů.

Druhý ročník – Zde se zapojilo do diskuse více lidí, první nabídku kategoricky odmítli, u druhé pak začali smlouvat o mzdě a ptali se na důvody podmínky. Fürth jim odpověděl, že peněz přeci budou mít dost on i jeho paní a přece by nechtěl pracovat s dětmi, které se o sebe mohou starat sami, on stojí o něj – ne o jeho děti. Trvali však na zaměstnání bratra Jana, což Fürth přijal. Podobně jako u první skupiny vzali jednání skutečně zodpovědně, jako by se jednalo o ně. Podepsalo 7 studentů. (Zatím necháno bez reflexe, ta je až druhý den.)

12. Made in Sušice

/20 min

Budování sirkové sirkárny. Práce ve dvojicích za pomoci především krabiček od sirek, sirek a lepidla postavit základní budovu sirkárny.

Cíl: Budování vlastního produktu – paralela ke skutečné továrně - odkaz pro další práci. [Stavění modelů a jejich umístování do mapy se ještě dvakrát zopakuje, neuvádím však u těchto aktivit cíl, je stejný jako zde. Pozn. autora]

Komentář k realizaci

Sexta – Ačkoliv jsem zadal malý rozměr modelu a šibeniční čas, začali stavět ve velkém. Došlo i na malou nehodu, kdy se při úklidu vzňala jedna z krabic s materiálem. Oheň jsem uhasil jen rukou za několik vteřin. Obešli jsme se beze škod i zranění a tato malá nehoda, kterou jsem nikomu nevyčítal a s ledovým klidem přešel, ještě více posílila mou partnerskou roli. Vzniklo 10 zajímavých modelů.

Druhý ročník – Prvotní šok ze stavby, který byl na skupině vidět, se velmi rychle rozptýlil. Práce je začala bavit a neustále chtěli více času, na modelech si vyhráli. I oni měli problém s tím udržet velikost v rozumných mezích, navzdory tomu, že jsem omezil užití velkých krabiček od křbových sirek

13. Fosforová baba

/10 min

V zásadě „anglická baba“ tematicky upravená k příběhu. Dotek osoby s babou značí nekrózu, která vzniká z fosforu – základní suroviny pro zápalnou směs zápalky. Toto postižené místo si musí člověk neustále držet.

Cíl: Oživit rytmus dílny, situaci a zábavnou formou ukázat nebezpečí, která výrobu provázela. Navíc čistě z praktického hlediska mají modely čas zaschnout.

Komentář k realizaci

Sexta a druhý ročník – Baba měla překvapivě velký úspěch. Všichni se zapojili a v sextě jsme museli hru několikrát opakovat.

14. Budova našeho podniku

/ 5 min

Všechny vytvořené návrhy budov jdou do soutěže a třída musí vybrat ten nejlepší návrh, který následně umístí do mapy – vznikla první továrna.

Komentář k realizaci

Sexta – Hlasování proběhlo nadvakrát první pomocí zápalek a malých hlasovacích krabiček, druhé jen zvednutím ruky. V prvním kole došlo k remíze. Zvolený model byl potom umístěn na mapu jeho autory

Druhý ročník – Hlasování proběhlo jen jedno (hlasovalo se jen zvednutím ruky).

15. Podnik s tajemstvím (zrcadla)

/ 10 + 15 min

Do sirkárny postupně začínají přicházet někteří občané města. Vyvolené je třeba naučit výrobní proces.

- **Z generace na generaci** – 2 skupiny v řadě – mistr (jeden vybraný student) zná postup výroby sirek a učí je svého zástupce, ten zas dalšího a dalšího – protože je to ovšem tajný proces, je třeba to udělat bez mluvení jen opakováním pohybů mistra. Ti, kteří si zrovna nepředávají, mají zavřené oči. Nakonec si skupiny navzájem ukáží své výrobní procesy – celá skupina najednou – mistři alespoň uvidí, jak jejich znalost přežila či nepřišla další generace

Instrukce: „Tajemství zápalné směsi je v nám známé schránce (*ukázat*) – toto tajemství zná jen pár vyvolených – Scheinost, Marie a v budoucnu ještě pár obezřetně vybraných pracovníků, zpravidla ti, kteří jej kvůli svému postižení nemohou dále předat. Tuto schránku je třeba schovat v sirkárně. Všichni teď společně postavte další část továrny. Materiál je stejný.“

Komentář k realizaci

Sexta – Aktivita se též ukázala, jako vhodná a všichni se s chutí zapojili. Mistrův pohyb se však nepovedlo ani jedné skupině předat na sto procent. Při tvorbě nového modelu se zapojilo minimum studentů, dva se neúčastnili vůbec.

Druhý ročník – Obě skupiny vymyslely poměrně obtížné pohyby, jedna zvolila zajímavou taktiku, že si postup neukazovali proti sobě ale stojíce vedle sebe. Často jsem však musel upozorňovat na zákaz mluvení, opět se však nepodařilo vše zopakovat celé skupině (ani přes menší snahu podvádět). Komplex pro schránku vytvořili společně, ale skupina kolem kluků začala spíše zkoumat schránku a způsob jejího otevření, který jsem z praktických důvodů držel v tajnosti.

16. Závěr dne a motivace do příště

/ 5 min

Instrukce: Jestli máte v rodině někoho, kdo v SOLE pracoval, zkuste se ho zeptat, jak na SOLO vzpomíná? Jaký pro něj mělo/má význam?

Závěr: Postupně v kruhu složit arch s návodem k výrobě a seznamem ingrediencí do tajné schránky. Schránku pak společně uzavřeme do postaveného komplexu – Scheinost tak symbolicky začíná pracovat v továrně.

Komentář k realizaci

Sexta – Bohužel jsem zapomněl úkol na druhý den zadat, ale společně jsme složili návod a schránku vložili do zbudované továrny. Bylo vidět, že téma studenty zaujalo, někteří se ještě doptávali na historické podrobnosti.

Druhý ročník – Dobrovolný úkol jsem zadat nezapomněl. Arch jsme složili a umístili do továrny.

DRUHÝ DEN

Cíl dne: Dokreslit vztah obou pánů. Ukázat přínos každého z nich při vzniku sirkárny. Dovést příběh do ohniskové situace. Reflexe současného stavu sirkárny v historickém kontextu.

Na mapě je zvýrazněno několik nových míst (Scheinostův rodný dům, Hořejší sirkárna)

Do tajné schránky uložit lístečky studentů z aktivity 4 z prvního dne (povolání).

1. Zopakování příběhu

/5 min

Setkání v kruhu (kolem mapy – továrny), vyjmutí schránky z továrny, zopakování příběhu po kruhu – každý má jednu větu, schránka se posílá jako atribut mluvčího. Případně připomenout: spolupráce Scheinosta a Fürtha, smlouva (nutně nezdůrazňovat problematický článek), Marie, zbudování továrny.

Komentář k realizaci

Sexta – Studenti si vybavili hodně historických faktů i částí příběhu, kruh jsme jednou zopakovali – informací bylo opravdu hodně. Vyjadřovali se nakonec i k některým aktivitám.

Druhý ročník – Přibyly tři studentky. Studenti si vybavili opět řadu informací a také jsme opakovali ve dvou kruzích. Na závěr jsem po zkušenosti s první skupinou přidal i několik informací o Scheinostových dětech.

2. Ozvěny minulosti #3

/15 + 15min

Studenti jsou vyzváni k rozdělení do skupin (nejlépe s těmi, s nimiž ještě nepracovali). Každý skupina dostane fiktivní dobové články ze 40. let. (Viz příloha F. Fiktivní novinové články.)

- **Etudy** - V rolích svých občanů ze 40. let si připraví jednu až dvě etudy na témata z článků, která mohou dle libosti rozvinout.

→ reflexe celého úkolu: co jsme viděli? Jaké nové informace máme o rodině V. Scheinosta? Jak se změnil život občanů od vzniku sirkárny? Kdo z našich občanů pracuje v sirkárně? – Pokud někdo přešel do sirkárny – přepište jeho profesi.

Cíl: Časový posun o několik let, seznámení s dobou a novými událostmi v životě V. Scheinosta, života města i továrny.

Komentář k realizaci

Sexta¹⁰ – Ačkoliv jsem po zkušenosti z předchozího dne v zadání etud kladl důraz na větší historickou věrnost a několikrát opakoval, že se mohou jen inspirovat, častokrát citovali celé články, ale opět se našlo několik zajímavých etud. Neohlídal jsem ale užití jmenovek občanů.

Druhý ročník – Etudy byly rozhodně historicky věrnější i bez mé instrukce, kladl jsem důraz na zapojení „jejich občanů“. Profese stejně jako v první skupině nikdo nezměnil. Protože jsem zakázal přesně citovat z článků, asi polovina sklouzla k formátu „interview“ – jen dvě skupiny se držely v intencích doby, jedna transformovala interview na zprávy komerční televize. V následující reflexi bylo shrnuto vše potřebné, podtržena role Alberta, syna Vojtěcha Scheinosta.

3. Cholera (domečky)

/10 min

K této aktivitě pomůže jako navázání jeden z článků předchozí aktivity, který mluví o nemocech zapříčiněných neúrodou. Třída se rozdělí do dvojic. Dvojice se k sobě postaví čelem a chytí se za ramena, stanou se izolací. Jedna z dvojic toto nedělá a stane se nákazou cholery (baba) a zdravým člověkem (honěný). Pokud zdravý vběhne do izolace a chytí jednoho z dvojice za ramena, ten, k němuž je zády, izolaci opouští a utíká před cholerou.

Cíl: Opět zábavnou formou připravit prostor pro motiv nemoci B. Fürtha. Pohybový charakter navíc studenty zaktivizuje a připraví je na poměrně dlouhou aktivitu stavění další části komplexu.

¹⁰ Do této aktivity dorazil i vedoucí práce, který se kvůli dopravní situaci nemohl dostavit už na začátek. Studentům byl představen před přehráním etud a musím říci, že jeho přítomnost studenty „nevyhodila“ mimo přirozené chování.

Komentář k realizaci

Sexta – Jelikož byl sudý počet, nemusel jsem se zapojit. Aktivita dobře zafungovala k aktivizaci a jako příprava na další sedavou aktivitu. Kvůli velkému počtu studentů jsme trochu naráželi na limity prostoru.

Druhý ročník – Z důvodu lichého počtu hráčů jsem se přidal a šel jsem do dvojice s jedním z kluků, který v tuto chvíli nejvíce vyrušoval. Nedopatřením jsem tuto aktivitu přesunul až za aktivitu číslo 4, po svačínové přestávce. Ačkoliv je aktivita bavila, v dané chronologii postrádala svůj smysl a mohla být vynechána.

4. Made in Sušice #2

/30 min

Fürth nelení a rozšiřuje továrnu. Studenti společně rozšiřují postavené základní budovy do rozsáhlého továrního komplexu. Doporučení pro studenty (kvůli jejich počtu): „Domluvte se, jaké úseky je třeba postavit, a rozdělte se podle toho do skupin.“ Hotové modely umístí do mapy.

Komentář k realizaci

Sexta – Do skupin se rozdělili i bez mé rady. Po předchozí zkušenosti jsem už nedal k dispozici velké krabičky od krbových sirek. Některé skupiny vytvořily i obytné části pro zaměstnance, komíny, jedna skupina pak vyprojektovala i heliport – tento model výborně obhájili. (Přejali vizi a koncepční myšlení zakladatelů, kteří počítají s budoucností. Model navíc nemusel být historicky věrný – je to jejich práce.)

Druhý ročník – Některé studentky už tato práce nebavila, takže nic nepostavily. Ostatní se do budování pustili s chutí – i zde došlo na budovu pro zaměstnance, dále např. třídičku, sklad fosforu a jedna skupina navíc postavila i věž s rozhlednou. Což jsme hned reflektovali (Sušice se nachází v údolí a reálná rozhledna nyní je na vrchu Svatobor, tehdy však nestála).

5. TIR – Jan, konec 40. let

/5 + 5 min

Na náměstí přichází Scheinostův bratr. Dá se do řeči s občany (studenti v roli). Během hovoru sdělí následující informace – že Marie již v sirkárně nesmí pracovat, Vojtěch si zoufá kvůli smlouvě a synovi, který chce v sirkárně také pracovat. Fürth tuto variantu nevylučuje, ale zatím nic nedělá. Vojtěch však dále pracuje a zlepšuje výrobu. Studenti jsou vybízeni k reakci v rolích.

→ reflexe: role vs. já - měli jednotný názor s postavou? Smlouva – vědí, co podepsali za smlouvu?

Lektor opět předloží studentům podepsanou smlouvu a zdůrazní doložku o zákazu vstupu Scheinostovým příbuzným. Reflexe podpisů – ti, kteří nepodepsali, sice nejsou v této situaci, ale s největší pravděpodobností nemají ani továrnu. Žádná z variant není ideální, každá má své klady i zápory.

Cíl: V roli předat další klíčové informace a pomalu nastolit ohniskovou situaci. V reflexi se vrátit k tématu čtení smluv.

Komentář k realizaci

Sexta – Zapomněl jsem v roli předat informaci, že Fürth nevyvracel možnost v budoucnu syna přijmout. (Sdělil jsem to tedy mimo roli, ale nebylo to už tak silné a trochu to zapadlo v celé reflexi.) Začal jsem zjišťovat (a vedoucí práce mi to potvrdil), že postava syna je málo vykreslená.

Druhý ročník – Zvolil jsem trochu jinou metodu, před odchodem pro Jana, jsem zadal rozehrání obrazu na náměstí. Jan tedy přišel do rozjeté diskuse (ve skupinách). Nepodařilo se mi strhnout pozornost všech, takže jsem obcházel všechny skupiny (hledaje hospodu) a tu a tam něco utrousil na konto bratra Vojtěcha. Chlapecká skupina se moc nezapojovala a jako jediní se nechtěli nic dozvědět, ačkoliv jsem se u nich zastavil několikrát. Nejvíce informací tedy měli skupiny ostatní. Při reflexi si kluci uvědomili, že se nic nedozvěděli a mám pocit, že se od té doby trochu více zapojovali. I když pravda jen trochu. V reflexi jsme společnými silami dokázali vše pojmenovat a studenti se pokoušeli vyvozovat i nějaké závěry.

6. Článek sušického věstníku

/10 min

Instrukce: „Udělejte si pohodlí, vsedě či vleže, a zavřete oči, přečtu Vám článek ze sušického věstníku z 27. září 1849“

Lektor čte fiktivní článek¹¹, podkresleno hudbou Chopin – Op. 18 No. 3. in G minor.

27. září 1849

Sušická továrna na výrobu zápalek čítá k tomuto dni téměř na jeden tisíc pracujících. Obchodnickým umem pana Bernarda Fürtha rozšířena byla již o několik dalších odvětví výroby - výrobnu fosforu, tiskárnu, papírnu a barvírnu papíru.

Již od počátku výroby pracuje se krom nově zbudované továrny (1844) také v několika sušických domech a ve Zlaté Koruně na panství krumlovském, které pánové Fürth a jeho ředitel výroby V. Scheinost po dlouhém hledání získali.

Výroba nikdy nešla lépe a prodej též nezastavitelně roste.

Je nám proto nemilou povinností informovat čtenářskou obec, že dne 26. září postihla továrnu velká ztráta - epidemií cholery podlehl toho dne majitel továrny pan Bernard Fürth v nedožitých 53 letech.

Kdo bude továrnu zpravovatí nyní, není doposud jisto.

→ reflexe: Jak to přijal Scheinost – jaké má Fürthova smrt možné důsledky? Mohl by se teď on stát ředitelem? Jak se mohla epidemie promítnout do chodu továrny a do života města?

Komentář k realizaci

Sexta – V reflexi jmenovali několik možných důsledků (i že by se Scheinost mohl stát novým ředitelem podniku), které jsme řešili, ale ne příliš do hloubky. Přesto byla reflexe až příliš dlouhá a z mé strany špatně vedená (nešel jsem příliš do hloubky).

Druhý ročník – Zde padl návrh, že by se Scheinost mohl stát novým majitelem. Neznal jsem bohužel tehdejší právo natolik, abych mohl popravdě odpovědět. Přesto jsme došli k tomu, že by tato varianta asi nebylo možná ani v minulosti. Reflexe měla větší spád, přesto mám pocit, že jsem ji mohl i zde vést více do hloubky.

¹¹ Kvůli nutným příběhovým faktům uvádím dopis zde a nikoliv v seznamu příloh.

7. Nové vedení

/10 min

Prevyprávět, že uplynulo cca 20 let, a ve vedení firmy se vystřídal Fürthova žena a dva jeho synové. Do čela společnosti se dostává třetí Fürthův syn Šimon. Třída jde jako kolektivní postava Scheinosta za novým vedením firmy. Chce v zásadě potvrzení stávající smlouvy a vyškrtnutí doložky o rodinných příslušnících.

Fürthův syn je na Scheinosta v zásadě milý, jedná však odměřeněji než jeho otec. Syna Alberta však zaměstnat nechce, o Scheinosta ale dál stojí (především kvůli jeho nápadům na zlepšení výroby).

Komentář k realizaci

Sexta – I zde se projevilo, že je postava syna nedostatečně ukotvená. Snažili se Fürtha diplomaticky přesvědčit, ale ten nepovolil, jeho motivace byla jasná – peníze. V rámci reflexe kladla skupina otázky jak na syna, tak na mladého Fürtha. Opět byl v roli aktivnější spíše jeden student, i když za podpory několika dalších.

Druhý ročník – Jako postava se zapojovalo více studentů, nebáli se Fürtha zeptat zcela otevřeně, co ho k jeho rozhodnutí vede. Na kratičkou chvíli jsem měl obavu, že začnou konflikt řešit fyzicky, ale nakonec se neodvážili. Byli však velmi blízko stolu, kdyby tam nebyl, možná by na tuto variantu došlo.

8. Synův dopis – jak z toho ven

/15 min

Scheinostův syn nechává otci dopis¹².

Drahý Otče,

s hlubokou lítostí píši Vám tyto řádky, leč nemohu již dále vydržeti tu věčnou nejistotu, která obchází kolem pracovní pozice v sirkárně. Víím, že jste se několikrát snažil již promluvit na toto téma s panem Fürthem, který nikdy přímo nezamítl možnost mého přijetí. Jeho náhlý skón znemožnil přímému rozhodnutí a Jeho synové, kteří zpravovali sirkárnu doposud, staví se k této věci odmítavě, byť nikdy napřímó nic jiného Vám neřekli.

Já však již, drahý Otče, nemohu déle čekati. Zeptejte se prosím nového ředitele pana Šimona Fürtha, zda by mne přijal. Vyjádří-li se pan

¹² I zde uvádím kvůli významu přepis dopisu, je však k dispozici i jako příloha G.

Fürth negativně, Otče, jsem nucen se s Vámi rozloučit a prosadit se někde jinde.

S úctou Váš syn
Albert

- **brainstorming** - „Jaké možnosti má Scheinost v této situaci?“

Jednotlivé nápady zapisovat na samostatné papíry. Najít alespoň 5 řešení. → každá skupina si vybere jednu z alternativ a připraví si etudu jejích důsledků.

→ v reflexi podtrhnout a případně doplnit o klady a zápory jednotlivých možností. Co by volili oni?

Pokračování příběhu podle historie: „Scheinost nakonec zvolil, že z firmy odejde. Sice se ještě nerozhodl, co přesně bude dělat dál, ale ví ale, že Fürthovu sirkárnu opustí, a tak také udělá.“ (V další aktivitě je symbolicky vyjmuta schránka z továrny.)

Komentář k realizaci

Sexta – V brainstormingu padaly i varianty, na které jsem nepomyslel. Měli jsme tedy následující skupiny:

▪ <i>stávka pracovníků</i>	<i>0 hlasů</i>
▪ <i>nechat syna odejít</i>	<i>16 hlasů</i>
▪ <i>odejít z továrny</i>	<i>0 hlasů</i>
▪ <i>znovu jít za mladým Fürthem</i>	<i>5 hlasů</i>
▪ <i>zřít se syna, čímž by už nebyl příbuzným, a právně by mohl pracovat</i>	<i>0 hlasů</i>
▪ <i>vyhrožovat násilím</i>	<i>0 hlasů</i>

V etudách však nešli po důsledcích, spíše přehráli danou možnost, což jsem neohlídal a popravdě příliš nezdůraznil. U jednotlivých možností uvádím, jaké byly osobní názory studentů. Nikdo nehlasoval pro odchod z továrny, což je signálem toho, že jsem nedostatečně (a po opětovném zhodnocení vůbec) neukázal, že pro Scheinosta už práce v továrně nebyla tolik příjemná. Nastoluje to také otázku nad tématem: rodina vs. pracovní sen. Podrobněji se zmíněnému problému věnuji v kapitole 6.3.

Druhý ročník – Opět se potvrdilo, že syn nebyl, ani přes mou snahu zdůrazňování jeho významu a jemných narážek, dobře charakterizován. V návrzích řešení se více drželi reality a projevila se neznalost možností té doby (zapojení městské rady, znehodnocení smlouvy). Přesto skutečně šli po důsledcích, což jsem tentokrát ohlídal a s využitím časového skoku tak zobrazili, jak danou situaci, tak právě jeden z jejích možných důsledků. V reflexi jsme se pak věnovali důsledkům nezmíněným.

Opět uvádím navržené alternativy a názory studentů:

▪ <i>nechat syna odejít</i>	<i>2 hlasy</i>
▪ <i>odejít z továrny</i>	<i>0 hlasů</i>
▪ <i>zvětšit sirkárnu, což zapříčiní nutnost nových zaměstnanců a možná i Alberta</i>	<i>0 hlasů</i>
▪ <i>zapojit do sporu městskou radu</i>	<i>0 hlasů</i>
▪ <i>najít synovi jiné zaměstnání</i>	<i>18 hlasů</i>
▪ <i>znehodnotit smlouvu</i>	<i>0 hlasů</i>
▪ <i>nabídnout synovi své místo</i>	<i>1 hlas</i>

9. Vnitřní hlasy

/10 min

Vyjmout schránku s výrobním tajemstvím. Otevřít ji a vyjmout lístečky s vysněným povoláním – vrátit je majitelům. Každý, kdo si potom schránku vezme, má možnost říci, co se asi honí Scheinostovi hlavou v prvních vteřinách, kdy odchází ze sirkárny.

→ reflexe: *využití podnětů „vnitřních hlasů“, „Co byste dělali Vy, kdybyste najednou z firmy, pro kterou jste toho tolik udělali, museli odejít?“*

Cíl: Lístečky použity pro lepší možnost vcítění do dané situace. Nabídnuta možnost formulovat pocity postavy. Konfrontace s vlastní osobností.

Komentář k realizaci

Sexta – Přes počáteční ostych se zhruba 5 lidí vyjádřilo. Mluvili však hlavně o sobě a odklonili se tak od zadání a emocí postavy. Všichni se spíše klonili k rodině a bylo vidět, že by se nezachovali jako Scheinost, i když vyjádřili pochopení k jeho rozhodnutí.

Druhý ročník – Možnosti sdělit Scheinostovy emoce využilo daleko víc lidí, ale i zde postupně přecházeli k vyjádření vlastního názoru k jeho rozhodnutí.

10. Scheinost a občané

/10 min

Instrukce: „Zpráva o tom, že Scheinost odešel ze sirkárny, se městem roznesla rychleji, než je výrobní doba jedné zápalky. (*V dobách největšího rozmachu továrny – 6 vteřin.*) Scheinost se ocitá na náměstí, tam potkává i Vaše občany. Schránka značí, kde se nachází Scheinost, Vy jste teď opět v roli svých občanů. Postavte se ve vymezeném prostoru náměstí podle toho, jak se Scheinostem sympatizujete. Jaký je názor občanů? Jak podpoří Scheinosta v další práci? Bude rozdíl v pojetí těch, kteří v sirkárně pracují, a těch kteří nikoliv?“

Do pozice V. Scheinosta mohou vstoupit i dobrovolníci, nejlepší je pokud se tam postaví osoba, která byla v prvním dni v podobné pozici Fürtha.

Otázka: Existuje podobnost s obrazem Fürtha z prvního dne? (*varianta, pokud bude nálada podobná situaci z prvního dne*)

Komentář k realizaci

Sexta – Všichni zaujali kladné stanovisko, kvůli času jsem aktivitu nereflektoval. Z důvodu špatné kontroly prepisů profesí občanů jsem se ani nemohl ptát na toto téma. (I zde mám pocit, že se neoprostili od osobního názoru. Fakt, že jsem neohlídal vstup do postavy, to mohl jen prohloubit.) Podobnost s obrazem Fürtha zde viděli, ale nevěděli, jak ji blíže popsat.

Druhý ročník – Občané vyjadřovali pochopení, nesouhlas a jedna neměla názor. Podobnost s prvním obrazem neviděli, ale spíše se už na toto téma nechtěli dále bavit.

11. Motivace k obědu

/5 min

Instrukce: „Co přesně Scheinost po odchodu z továrny udělal, prozkoumáme až po obědě. Pauzu máte dnes o trochu delší. Pokud chcete, zkuste cestou najít dvě místa, vyznačená na mapě a zkuste přijít na to, proč pro nás mohou mít nějaký význam. A ještě mám bonusovou otázku, víte, kde je Scheinostova ulice a od kdy nese tento název?“

Obědová pauza

Mapa s modelem továrny se přesunula na střed – je doplněna o několik dalších budov, které za existence továrny v Sušici vznikly. [V první skupině to nebylo třeba, neboť všechny tyto budovy již skupina postavila. Pozn. autora]

12. Z ptačí perspektivy

/15 min

Setkání v kruhu kolem mapy. Zodpovězení úkolu zadaného před obědem. Scheinostova ulice vznikla až v roce 1992. Na mapě je vyznačen dům na náměstí, v němž je zasazena pamětní deska Vojtěch Scheinosta. Dům zakoupil se svou ženou za 4 000 zlatých. A pak pozemek, na němž stojí druhá sušická sirkárna (dnešní firma DOPLA PAP a.s., vyrábějící např. plastové kelímky a tácky), kterou založil Vojtěch Scheinost 2 roky po svém odchodu z Fürthovy továrny.

- **Diskuse** – na téma významu sirkárny pro město (vzít do hry přidané modely budov – jeslí, lazaretu, obytných částí)

Komentář k realizaci

Sexta – Třídou překvapil vznik nové sirkárny, jednak jako možného řešení problému a také proto, že o historii komplexu dnešního „PAPu“ vůbec nevěděli. Kladli potom řadu historických dotazů, část z nich jsem bohužel nebyl sto zodpovědět (např. otázky týkající se tehdejších dědických práv). Z diskuse vyplynulo, že jsem málo zdůraznil význam Bernarda Fürtha a jeho přínos, u druhé skupiny jsem si na to dal větší pozor.

Druhý ročník – Odpoledne se nedostavili dvě studentky, které musely k lékaři. Než odešly, sdělily mi, že je konec příběhu zajímá a na celý závěr se zeptají zbytku třídy. Na Fürthův význam jsem si dal větší pozor, přesto i zde vyšel jako ryze negativní postava. (Tomuto tématu se blíže věnuji v kapitole 6.3.) Na rozdíl od první skupiny neměli doplňujících otázek.

13. Co dál...?

/20 min

Instrukce: „V Sušici se od roku 2008 sirky nevyrábějí, výroba je přesunuta do Indie a stará továrna je opuštěná a nevyužitá. Patrně víte, že momentálně probíhá demolice a jednání o dalším využití pozemku. Vraťme se ale spolu o několik let zpět. Ještě není rozhodnuto a celé SOLO stojí, podobně jako to, které jste vytvořili.“

- **Konference** – „Rozdělím Vás do 4 skupin: historikové, developři, občané – pamětníci (mohou být i občané studentů), občané současnosti (bez osobního vztahu k firmě). Každá ze skupin si připraví příspěvek na nadcházející konferenci, kterou svolalo město. Každá ze skupin na ní představí svůj názor a své nápady na využití komplexu.“

→ reflexe: *klady a zápory možností z konference, osobní návrhy a postoje, byla chyba nechat objekt dlouho chátrat?*

Komentář k realizaci

Sexta – Konference se vydařila, preaktivizovaný moderátor udržoval všechny v tvůrčím napětí. Jednotlivé skupiny se vymezovali i vůči sobě navzájem. Bylo vidět, že je současná problematika zajímavá, i když se často do názorů promítly osobní názory. Nacházeli pozitiva i negativa, i když to později sklouzlo spíše k humoru.

Namátkou uvádím několik příkladů – poznámky jednotlivých skupin jsou k nahlédnutí v příloze *J. Poznámky konference VI.A*.

- Developři: Vytvořit z komplexu multikulturní centrum, vytvořit kampus pro studenty, z malého „domečku“¹³ udělat muzeum, vytvořit nákupní centrum s obrovským parkovištěm.
- Občané – pamětníci: Skupina napsala tiskové prohlášení, jehož přepis je součástí výše uvedené přílohy.
- Historikové: Muzeum sirkařství, případně nahrazení výroby sirek jiným artiklem.

¹³ Vžitý familiární název jedné z budov.

- Občané bez vztahu: KFC, skladiště pro jiné firmy, dílny pro sušickou SOŠ a SOU, zábavní park, lesopark...

Druhý ročník – Ačkoliv konferenci přijali se zjevnými pochybami, rozjela se ještě více než v první skupině. Do diskuse se zapojila i přítomná učitelka a všichni měli řadu trefných doplňujících otázek. Každá ze skupin se striktně držela své role.

I zde uvedu několik příkladů, poznámky jsou k dispozici v příloze *K. Poznámky konference 2. A.*

- **Developeři:** Přestavba na wellness hotel s astronomickou věží, lázněmi, zastřešenými kurty,... a výzdobou s motivy sirkařství, z jednoho obytného domu vytvořit malé muzeum voskových figurín, samozřejmě je nadzemní i podzemní parkoviště
- **Občané – pamětníci:** Zachovat celý komplex jako muzeum (se symbolickým vstupným), které nabízí i vytvoření vlastní krabičky sirek, v jedné místnosti sál pro besedy a happeningy.
- **Historikové:** Některé budovy jsou po odborné analýze ochotni zdemolovat, větší část komplexu však zachovat jako muzeum a památník sirkařství.
- **Občané bez vztahu:** Tato skupina zaujala apatické stanovisko, bylo jim zcela jedno, co se s komplexem stane, věděli jen, že nechtějí, aby dále hyzdil tvář města. Nejprve jsem byl v šoku, pak jsem pochopil, že se vlastně maximálně drží své role.

14. Co s továrnou?

/10 min

Instrukce: „Nyní stojíme před otázkou, co s Vaší továrnou. Na rozdíl od skutečné továrny se její zakladatelé mohou o jejím osudu sami rozhodnout. Každý z Vás dostane dvě zápalky – s černou a hnědou hlavičkou. Pokud vhodíte do hlasovací krabičky zápalku s hnědou hlavičkou, vzdáte se svých práv o továrně dál rozhodovat, a s největší pravděpodobností dojde k její demolici. Pokud zvolíte černou, chcete, aby ještě stála. Máte zhruba 5 minut na rozmyšlenou.“

- ***Varianta zbourat***

Mapa a k ní připevněná továrna je vynesena ven, celý model je zapálen

→ reflexe začíná u dvou studentů, kteří stáli u zrodu první budovy, oni byli prvními zakladateli – jak hlasovali? Co to pro ně znamená? Co celá skupina – rozhodli jste zničit svou práci dvou dní...

- **Varianta nezbourat**

Lektor naznačí průběh varianty zbourat. Model si mohou odnést do školy, jeho další osudy jsou už na nich.

Komentář k realizaci

Sexta – Budování sirkárny je evidentně bavilo a nechtěli o model přijít. Výsledek: 5 zbourat × 17 nezbourat.

Druhý ročník – Výsledek: 5 nezbourat × 15 zbourat. Celá továrna tedy byla zničena. Měl jsem o výsledku podezření již od prvního dne, patrně jim první skupina něco naznačila. Všichni také ke spálení vzali modely, které neprošly první soutěží. Více se tomuto tématu věnuji ve své reflexi v kapitole 6.3. *Lektor.*

15. Reflexe dílny

/10-15 min

Písemná reflexe studentů.

- **Otázky k reflexi:** Co je důležitější práce nebo rodina? Vztah se šéfem – chtěli byste mít šéfa, jako byl Fürth? Myslíte, že pokud by Fürth žil mohl ho Scheinost přesvědčit? Jít si za svým pracovním snem? Co bylo SOLO pro Vaše příbuzné, kteří tam pracovali?

Komentář k realizaci

Reflexe studentů je předmětem samostatné kapitoly 6.1 *Studenti.*

6. Reflexe projektu

V této kapitole uvádím reflexe studentů a přítomných učitelů. Opírám se především o písemné reflexe, které byly součástí celého projektu. Snažil jsem se ještě získat zpětnou vazbu zhruba měsíc po realizaci, abych zjistil, jak je celý workshop vnímán s odstupem. Bohužel žádné ze tříd se do tohoto volitelného úkolu nechtělo, takže nemohu popsat, jaký dozvuk dílna má pro studenty. Třídní 2. A Mgr. Chalupková mi však tuto zpětnou vazbu poskytla. (Nejdůležitější poznatky z písemných reflexí zvýrazňuji v textu tučným řezem.)

Mé vlastní reflexi je pak věnována samostatná podkapitola 6.3. Pokouším se v ní popsat a zdůvodnit klady i nedostatky celé dílny (i z hlediska zvolené formy, rozsahu a obsahu), které konfrontuji s reflexemi ostatních zúčastněných. Odkazuji se také právě k písemným reflexím studentů, které doplňuji i své pocity během realizace.

Velmi jsem také stál o to, aby se na dílnu přišel podívat některý z pracovníků Muzea Šumavy. Ačkoliv jsme s PhDr. Janem Lhotákem, který mi byl při přípravách jako historik velmi nápomocen, byli domluveni, bohužel mu náhlé pracovní povinnosti v této návštěvě zabránily. Nemohu proto uvést ani jeho pohled na dílnu. Nicméně o celou tuto práci projevil zájem a bude mu předána.

6.1. Studenti

Studenti sexty téměř ve sto procentech případů oceňovali nabitě **vědomosti o Vojtěchu Scheinostovi a formu celého workshopů**. Ta pro ně byla překvapivá, zábavná a jeden student vypíchl i **svobodu**, kterou forma nabízela, jiný si cenil i možnosti diskutovat nad příběhem, možnostmi a tématem. Časté a nenásilné střídání aktivit se setkalo s písemným ohlasem dvou studentů.

Samozřejmě se objevila i negativa. Některé aktivity minoritní část skupiny **nudila** a jeden student pokládal několik her za **dětské** (viz ukázka níže). Jeden student považoval první den za příliš dlouhý.

Etudy, kterých se většina obávala, se nakonec ukázaly jako příjemná forma. Pokud se v některé z reflexí objevilo negativní hodnocení této techniky, jednalo se spíše o samotné ztvárnění.

Možnost spoluvytváření příběhu a doslova „*možnost vstoupit do bot V. Scheinosta*“ byla také jednou z věcí, kterou studenti oceňovali. Zkoumání doby přes vztahy bylo pro studenty

nové a „*velmi inspirativní*“. Dva studenti by si také rádi workshop zopakovali nebo zažili podobný na jiné téma.

Spíše jednotlivci se pak ještě kladně dotkli následujících témat: význam workshopu pro vlastní život; stavbě továrny a poznání ostatních spolužáků.

Na ukázkou uvádím přepis několika reflexí, případně jejich výňatků.¹⁴ Podtrženě uvádím pro mě zvláště podnětné pasáže.

„Myslím si, že nám tato dílna umožnila zbavit se zábran ohledně hraní (scénky), vžít se do jiné doby i role a dozvědět se nové informace... Ujasnit si některé věci, co se dějí v současnosti a pochopit jaký měli lidé život za doby V. Scheinosta. Poznali jsme také své spolužáky z „jiné stránky“ a užili si dva dny workshopu. Děkujeme.“

„Milý Vojto, z počátku jsem se trochu obával, co přijde... Ale velice mile jsi mě překvapil.

Workshop se mi líbil, měl jsi to velice pěkně připravený, já se skvěle pobavil a dokonce jsem se opravdu dozvěděl něco nového! Jsem si jist, že každý si z tohoto workshopu něco vzal a nového přiučil...

Doporučuji pro příště (vynechat nebo) zaměnit nějakou tu inscenaci za jaksi „záživnější“ situace... ale to je pouze můj názor. #nohate :-)“

„Zajímavý a netradiční koncept, který mě určitě zaujal a ačkoliv téma nebylo podle mého gusta, odnesl jsem si odtud mnohé znalosti o historii sušické sirkárny a životě tehdejších lidí.“

„(...) Je zajímavé se zaměřit i na tehdejší vztahy, rozhodnutí a na to, co v dané době lidé prožívali, čím procházeli... a nejen na fakta, která před nás většina lidí (ve školách) servíruje.

Téma místní sirkárny je stále aktuální a nám může pomoci utvářet si názor co se týče přítomnosti a budoucnosti našeho města.“

„(...) Negativa: občasné nezáživné pasáže, hloupé dětinské hry (na babu apod.), občasné trapné scénky (inscenace)“

¹⁴ Citace reflexí uvádím v původním znění bez ohledu na případné chyby.

„Nejsem zrovna milovníkem umění a vystupování před lidmi, ale přesto pro mě tyto dva dny nebyly ztrátou času, hlavně jsem se naučil něco nového z historie Sušice. Už nemám co dodat dále.“

Leitmotivem písemných reflexí studentů druhého ročníku bylo slovo **zábava** a to i ve smyslu **zábavné formy učení**. Zároveň hned 11 studentů napsalo, že před workshopem o Scheinostovi (případně o historii sirkárny) věděli jen málo informací nebo dokonce vůbec nic (ani jméno zakladatele).

Několik z nich poukázalo na význam **hry** pro učení (viz úryvek níže) a jedna studentka by takovou formu výuky uvítala v rámci školních hodin. Možnost doslova „*být v době 19. století*“ rezonovala i jako samostatné dílčí téma tří reflexí.

Postavě Vojtěcha Scheinosta se pak blíže věnovalo 9 studentů. Oceňovali jeho přínos pro Sušici, jeho osobnost, zápal pro osobní sen a rozhodnutí pomoci synovi. Ukázalo se ale, že postava Scheinostova syna Alberta byla vnímána jako **neschopná**, byť jen asi dvěma studenty. Navíc Scheinostův **odchod přičítali jen synově ultimátu** - informace o špatných vztazích s Fürthovými dědici, tak patrně zapadla.

Téměř všichni měli potřebu sdělit svůj osobní názor ohledně **priorit mezi rodinou a prací**. V souvislosti s tím jmenovali i význam workshopu pro svou budoucnost – výběr povolání, rozhodování.

Zhruba čtvrtina studentů vnímala workshop navíc jako platformu, která pomohla třídě lépe mezi sebou **komunikovat** a více se **sblížit**.

S velkou vlnou odezvy se potkal závěr dílny – **zapálení modelu**. Moment to byl velmi silný a všichni si jej chválili. Jedna studentka ale potvrdila mou domněnku, že pro zničení hlasovala jen proto, aby viděla, jak hoří. (Věřím, že v tom nebyla jediná.)

Někteří jedinci se pak dále kladně zmiňovali o svém překvapení nad celým konceptem; přístupu lektora; tajné schránce a symbolice, která dílnou prostupovala.

Negativních komentářů se moc neobjevilo a týkaly se spíše hodnocení Scheinostových reálných rozhodnutí. Přesto jeden student uvedl, že některé aktivity byly nudné a jiný by si naopak přál, aby byl workshop delší.

„Tento workshop shledávám jako velmi povedený, efektivně zpracovaný a zábavný.

Pro mě je Vojtěch Scheinost novou postavou a celkově historie sušického sirkařství je novinka v mém vzdělání. Nejsem místní, přímo tady ze Sušice, ale jsem ráda, že jsem měla tu možnost poznat nové věci a více z historie sušického sirkařství. Při tomto workshopu bylo využito efektivního postupu při práci s námi. Poznali jsme nové hry, hráli jsme scénky, vystupovali před ostatními. To myslím prospělo nám všem.

Pomohlo nám to s vystupováním a s nervozitou před ostatními. Společně jsme tvořili příběh Vojty Scheinosta a přenesli jsme se do té doby. V tomto příběhu jsme postreli mnoho okamžiků a zajímavých chvil, nad kterými je dobré se zamyslet. (...)

Moc děkuji za krásný workshop, který mě a doufám, že i ostatním otevřel oči.“

„Workshop se mi líbil. Téma bylo pro Sušici dobré a typické. Ale i přesto jsem se dozvěděla plno nových věcí. Na otázku, co bych upřednostňovala, jestli rodinu, sny nebo práci, tak za mě osobně bych asi na první pozici dala rodinu, sny na druhou pozici (podle toho jak by byly uskutečnitelné a podle toho jak bych potřebovala peníze). Nejlepší bylo konečné zapálení našeho SOLA! A tajná krabička!“

„(...) Líbily se mi aktivity, které zde probíhaly. Určitě si díky nim pamatuji víc, než kdyby to bylo předneseno formou nějakého výkladu.

Líbilo se mi také, že my sami jsme se pokoušeli „přenést“ do doby kolem roku 1839.“

„Tento workshop se mi moc líbil. Naučili jsme se spoustu věcí a přitom to bylo úplně jiné než ostatní přednášky. Nejsem moc na to, že bych hrála nějaké scénky, ale tohle mi vůbec nevadilo. Pana Scheinosta skoro ve všem chápu, až na to podepsání smlouvy. (...)

Dozvěděli jsme se spoustu věcí o Sušici, což jsem ani nevěděla a jsem ráda, že už to vím. Jsem moc ráda, že jsem na tomto workshopu byla.“

„Workshop se mi hrozně líbil! Nečekala jsem to tak zábavné. Naučila jsem se spoustu nových věcí, jak o Vojtovi Scheinostovi, tak o SOLO Sušice a o celé její historii. Přišlo mi, že jsme se i za ty dva dny sblížili jako třída. A že se tady touthle metodou „hry“ naučíme víc než sezením v lavici a drtěním poznámek, tedy alespoň mi to tak přišlo. (...)

„Workshop se mi velice líbil. Dozvěděla jsem se mnoho o Sušici. Bavili mě soutěže a hry, díky kterým jsem si informace o sirkárně lépe zapamatovala.

Scheinost je pro mě velká osobnost, i když už jsem o něm dříve slyšela, většina věcí z jeho života byly pro mě překvapivé. Dalo mi možnost se zamyslet nad tím, jestli je pro mě rodina důležitější než práce. Takové rozhodnutí měl i pan Scheinost. Pro mě určitě rodina je to nejdůležitější. I když mám nějaké vysněné povolání, určitě bych neobětovala moji rodinu. Určitě si půjdu za svým snem, ale rozumně, aby to neovlivnilo moji rodinu a práci. Určitě bych se ale jako pan Scheinost nezachoval. Workshop hodnotím jako velmi povedený, moc se mi líbil.“

6.2. Učitelé a škola

Od všech třech učitelů, kteří doprovázeli jednotlivé třídy, jsem měl velmi pozitivní ohlasy už během realizace. Nezávisle na sobě se shodovali nad významem workshopu pro studenty v rovině znalostní ale i osobnostně sociální a pozitivně hodnotili také zvolené metody práce. Poukazovali však, zcela v souladu s mým přesvědčením, že tento typ výuky nejde dělat neustále.

Jak jsem již psal výše, oslovil jsem s možností reflexe měsíc po realizaci i pedagogy. Dotazoval jsem se na pedagogický pohled, přínos pro studenty, případné využití motivů z workshopu ve výuce a v neposlední řadě i na osud modelu třídy VI. A. Od Mgr. Chalupkové se mi dostalo následující zprávy¹⁵.

„K projektu můžu říci jediné – byl perfektní.

Se studenty jsem mluvila po skončení a znovu ještě tento týden. Líbil se jim, brali to jako aktivně vyplněný čas, který jim pomohl zjistit řadu nových informací. I pro mě jako pro třídní to mělo velký význam, přeci jen někteří se ve třídě neprojeví tak, jako mimo školu při různých aktivitách.

Do takto připravených projektů se velmi pěkně vstupuje a jsou opravdu přínosem. Ohledně využití, vraceli jsme se v dějepisu k tématu středověkého města, v literatuře ještě jednou k Tylovi a dalším.

Model VI. A je stále celý a v jejich třídě.

*Ještě jednou děkuji za takový projekt.
S pozdravem
L. Chalupková“*

S ohledem na výše uvedené, myslím, že se workshop z pohledu školy vydařil a sama jej vnímá pozitivně. Workshop totiž nabídl studentům možnost aktivně se zapojit do konkrétního

¹⁵ Podtrhuji opět pasáže, které jsou obzvláště podnětné.

historického příběhu, který s nimi rezonuje jak z hlediska aktuálního dění ve městě, vlastního osobnostního a sociálního rozvoje, tak i tématy učiva. Všechny tyto jmenované aspekty jsou pro středoškolské studium klíčové. Workshop rozvíjí všech šest kompetencí, které stanovuje RVP pro gymnázia. Metody a techniky dramatické výchovy navíc umocňují jejich zážitek a cíleně vedou k formulování otázek o sobě, v reakci na příběh a jeho postavy.

Velmi častá otázka studentů: *K čemu mi tohle bude?*, dostává v jakémkoliv workshopu podobného typu odpověď. Studenti se mají možnost setkat s programem, který v sobě slučuje poznatky několika předmětů (dějepis, literatura, umělecké obory), několik aspektů lidského života (a jednání).

Mimoškolní prostředí a užití rozličných technik dramatické výchovy navíc umožňuje studentům vyjít z typického chování ve škole a dává jim možnost prezentovat sebe sama v jiných podmínkách. Což je dobré jak pro studenty samotné, celou skupinu, tak i pro jejich pedagogy. Ti mohou své studenty v takových situacích vidět a na pro ně novou stránku studenta dále reagovat, rozvíjet ji v další práci.

6.3. Lektor (reflexe, forma, obsah a rozsah)

Tento workshop pro mě představoval velkou osobní výzvu jako lektora. V podstatě nikdy před tím jsem program podobného rázu nerealizoval v takovém časovém horizontu a se skupinou daného věku. Navíc i technika strukturovaného dramatu je pro mě v zásadě novou, začal jsem se s ní seznamovat teprve před rokem. S jeho přípravou jsem pak měl jen minimální zkušenost právě, kdy jsme ve škole pracovali na krátkém strukturovaném dramatu ve skupině. Realizací jsem tak ověřoval krom samotného projektu i své pedagogické schopnosti.

Během realizace samotné jsem narazil hned na několik problému ve struktuře samotného dramatu. Největším problémem byla, jak jsem již naznačoval výše, nedostatečně vystavěná postava Scheinostova syna a jeho situace.

Jelikož se jedná o fiktivní motiv, který jsem do příběhu zařadil s ohledem na téma, je to bezesporu projev nedostatku zkušeností. Hráči tuto postavu vnímali jako neschopnou. Což jistě ještě více podpořil kontrast s příběhem otce.

Při své návštěvě mě na nedostatečný charakter postavy Alberta upozornil i vedoucí práce. Pokusil jsem se více se na něj změřit se skupinou třídy 2.A, kde jsem slovně zdůrazňoval jeho schopnosti. Navíc i sama skupina přinesla do příběhu novou informaci o tom, že právě Albert

Scheinost přinesl do sušické výroby výrobu tzv. bezpečnostní zápalky. Bohužel se má snaha neproměnila v úspěch.

Ani v jedné skupině tedy nebyl nikdo, kdo by v rozhodování o problémové situaci, volil možnost odejít z továrny. Krom výše zmíněného důvodu jsem myslím také málo přiblížil tehdejší poměry, kdy bylo zcela běžné a často žádoucí, aby synové přebírali profesi svých otců. Bohužel jsem tento fakt nesdělil ani v reflexi. Naštěstí tyto nedostatky neodklonily téma workshopu.

Jako další problematickou část projektu vidím variantu zničení modelu jeho zapálením. Formulaci rozhodování, kterou jsem reálně užil, nevidím jako vhodnou. Ač jsem neprozradil, že varianta „zbourat“ sebou nese zapálení modelu, bylo řečeno, že se model zničí. Jako nejvhodnější tedy vidím formulaci ve smyslu: *Vzdáte se svých práv v můj prospěch nebo si továrnu chcete nechat?*

Každopádně zapálení celého modelu, pro které jsem se rozhodl především z důvodu tématu sirkarství (které také provázela řada požárů), je až příliš silným zážitkem. Celý závěr se jím výrazně narušil. Studenti obtížně vnímali poslední instrukce k písemné reflexi. Někteří ji dokonce ani nevypracovali, neboť jsem se z důvodu bezpečnosti musel navíc souběžně starat i o oheň. (Alternativní řešení zničení modelu nabízím v následující kapitole 7. *Navrhované úpravy.*)

Dalším úskalím, které podle mě vzniklo z důvodu snahy vést dílnu rychle vpřed, bylo bezesporu potlačení významu Bernarda Fürtha. Byl to on, kdo dal sirkárně tvář, prorazil do světa a získal tak továrně (i celému městu) věhlas.

Vedení reflexí považuji za slabé místo celého projektu. Je pravda, že u většiny klíčových reflexí mě tlačil čas a jsme si vědomi toho, že v takových chvílích někdy nedopatřením vyrazím pointu, čímž již další reflexe pozbývá smyslu, nebo nedotáhnu některé z témat a myšlenek. Na tomto problému však usilovně pracuji a snažím se jej odstranit.

Několikrát (byť opravu minimálně) jsem se také dostal do situací, kdy jsem nevěděl, jak navázat s další aktivitou či jsem byl zaskočen vývojem událostí. O to víc mě těší, že podle reflexí (slovních i písemných) studenti ani přítomní pedagogové nic zásadního nepozorovali. A pokud snad ano, nenechali se tím rozhodit. Myslím, že k tomu velmi přispěl partnerský přístup, o který jsem se snažil. Studenti na něj nejsou pravda příliš zvyklí a někteří měli problém už jen s tím mi tykat. (Což je zcela pochopitelné.) Přístup lektora byl několikrát

kladně hodnocen v reflexích a to i u třídy 2. A., která mě tím překvapila. V průběhu workshopu jsem z nich totiž měl celkově pocit, že je workshop moc nezajímá.

Na druhou stranu mohl tento pocit pramenit i z užitých technik dramatické výchovy, které doposud neznali. Při jejich výběru jsem se snažil brát ohled na to, že skupina bude nezkušená. Myslím, že všechny techniky byly v tomto ohledu zvoleny dobře. Byť v etudách se tato nezkušenost projevila a etudy sklouzávaly k parodiím, přílišné komice a téměř bezvýhradnému vycházení z textových materiálů. Přesto bych etudy v další realizaci nenahrazoval jinou aktivitou. S nezkušenou skupinou se parodování úplně vyhnout nelze. Je ale třeba ošetřit tyto situace už při zadávání. Samozřejmě je ale i tento odklon možno tematizovat při reflexi a hledat i v takto pokřiveném obraze něco, co lze vztáhnout k tématu.

V reflexi se celkem asi dva studenti vyjádřili k etudám jako ne příliš vhodné technice a jeden ze studentů je viděl jako trapné. Jak jsem naznačil výše, myslím, že „trapnost“ byla zapříčiněna právě neznalostí a nezkušeností v rolové hře, kdy je pak snazší sklouznout ke stereotypům a humoru pro humor, „abych nevypadal tak blbě“. Samozřejmě je třeba vzít v úvahu i věk skupiny, kdy je sebezprezentace formou „dětské hry“ pro člověka na konci puberty trapná a zesměšňující. Přesto s ohledem na většinu kladných hodnocení nevidím problém.

Obavy jsem měl z techniky učitele v roli a užitých pohybových her. K mému překvapení přijali učitele v roli velmi dobře, a čím více se ve workshopu objevoval, tím lépe se v ní cítili. Pohybové hry se v reflexích objevily dvakrát jednou pozitivně podruhé negativně. Opět musím říci, že zde hraje roli věk skupiny a samozřejmě osobní preference každého člověka. S tím souvisí i několikrát zmíněný pocit nudy některých studentů. Nikdy se navíc nemůžeme v takovém programu zavděčit všem, i proto jsem záměrně aktivity střídal. I proto myslím, studenty workshop bavil. Na druhou stranu jsem často jen varioval jednotlivé hry, takže workshop nebyl přehlcen spoustou rozličných aktivit.

Přesto bylo pro studenty velmi obtížné pracovat na pohybové improvizaci všedního dne svého občana v prvním dni. Podobně i technika živých obrazů ve stejném cvičení se ukázala jako problematická. Zvláště pak u druhé skupiny, kterou jsem obtížně dostával ze židle. Možná by pomohla lepší formulace zadání.

Z hlediska obsahu byla dílna opravdu nabitá, co se aktivit i předávaných vědomostí týče. Přesto si myslím, že vědomostní rozsah je pro účastníky daného věku zvládnutelný a stravitelný. Rozhodně nepočítám s tím, že by si zapamatovali veškeré informace Klíčové

události ale, myslím, předány byly, jak dokládají některé reflexe a i mé pocity během realizace. Jsem také velmi rád, že např. některá témata přešla z workshopu i do výuky. Je pochopitelné, že ve výuce se po workshopu tímto obdobím nemohli studenti s učitelkou zabývat v hodinách dějepisu, protože 19. století ještě není předmětem hodin dějepisu. Přesto věřím, že jim poskytl dobrý materiál pro nadcházející školní léta.

S Mgr. Chalupkovou jsme již během workshopu s 2. A diskutovali užití cizích slov. Některá cizí slova, která se ve workshopu objevila, totiž před jeho realizací probírali. Paní učitelka byla za toto „prolnutí“ velmi ráda, neboť studentům ukázalo, že cizím slovům je třeba rozumět nejen při zkoušení ve škole, ale i v životě. Tyto průniky vzdělávacích dílen a školní výuky vnímám jako velkou devizu propojení těchto dvou forem.

Z hlediska rozsahu vnímám dílnu trochu rozpolceně. Na strukturovanou dramatickou práci jsou dva dny poměrně vhodný čas. Pro instituci muzea je však dvoudenní dílna nevýhodná, především pokud by se měla nabízet školám mimo Sušici.

Během realizace jsem zvláště u třídy VI. A vnímal velké zaujetí pro téma, zvolenou formu a její metody. Z jejich reakcí během realizace jsem měl pocit, že cíle projektu jsou skutečně naplňovány, což mi potvrdily i jejich písemné reflexe.

U třídy 2. A jsem toto zaujetí nevnímal, naopak – zdálo se mi, že většinu prvních úkolů plní, jen z povinnosti. Až teprve v odpoledním bloku prvního dne jsem viděl, že už většinu začíná práce bavit a zajímá se o další vývoj událostí. Myslím, že úvodní část pro ně byla zdoluhavá a málo akční. Navíc již zmíněná poměrně dlouhá aktivita číslo 5 (vytváření občana města) pro takto nezkušenou skupinu (navíc bez větší motivace) byla velmi rozpačitá a věřím, že pozdržela budování zájmu o příběh. Druhý den už se tedy nesl v lepším duchu, byť třeba ne na úrovni první skupiny. Závěrečné reflexe studentů mě tedy mile překvapili, navíc mi ukázali, že se zájem ne vždy projevuje velkým nadšením. I zde se tedy dle mého soudu povedlo cíle naplnit.

6.4. Muzeum

Cílem projektu bylo vytvořit workshop pro instituci muzea. Tento cíl se podařilo splnit, dílna je funkční a látku sušického sirkařství zpracovává způsobem, který by jistě oslovil zájemce z řad různých středních škol. Bylo by už na instituci samé, zda by projekt chtěla dále upravovat. Jak jsem již uvedl v úvodu kapitoly, kvůli svému pracovnímu vytížení se nemohl dílny účastnit žádný z pracovníků muzea. Nemohu tedy uvést reflexi projektu z jejich strany.

7. Navrhované úpravy

Ve světle výše zmíněné reflexe v této kapitole nabízím možné úpravy scénáře workshopu. Ačkoliv je pro mě otázkou, zda by dvoudenní workshop byl pro instituci vhodný, časový rozsah dílny měnit nebudu.

Jsem si vědom toho, že ani s těmito úpravami ještě workshop hotový není a není ani bez nedostatků. Pouze další realizace by ukázala, zda by změny vyřešily vyskytnuvší se problémy a zda by nepřinesly problémy jiné.

Z důvodu rozsahu této práce zde nebudu uvádět celý scénář, pouze vyberu jednotlivé části, které je podle mého soudu nutno upravit, vynechat nebo části nově přidané.

První den

5. Ozvěny minulosti #2

Každý si najde místo v prostoru. Nejprve každý sám vytvoří živý obraz v práci, po rozžití vykonává typický pohyb tohoto povolání. Lektor může potom projít skupinou, celá skupina nebo jen několik hráčů, ukáží pohyb ostatním. Ti mohou hádat, o jaké povolání jde. Všichni by ale měli říci, kdo jsou.

Teprve poté by následovala pohybová improvizace všedního dne. Nešlo by už o zastavované živé obrazy. Hráči si zkrátka mohou ve zkratce projít jedním typickým dnem své postavy, aniž by je u toho někdo cíleně sledoval. Následuje sociogram města v původní verzi.

V případě, že je na to dostatek času (třeba je-li skupina malá), je v rámci tohoto bodu ještě navíc možno zařadit doplňující aktivitu – tvorbu živnostenského povolání¹⁶. Každý sám na malý formát papíru vytvoří živnostenské povolení svého občana.

¹⁶ S touto činností jsem počítal v prvních verzích scénáře, z časových důvodů byla ale nakonec vynechána.

10. Bernard Fürth – Živé obrazy

Záleží na zkušenostech skupiny, ale doporučoval bych, aby vymyslely úplně nové situace. Citáty by jim sloužily skutečně jen jako východisko. Všechny jimi vytvořené situace by se pak staly součástí příběhu. Myslím, že zcela nové situace, které budou podle mého názoru více prokreslené než jen pouhý citát a jeho zobrazení, poslouží jako lepší východisko pro následující aktivitu. Studenti budou mít základ pro vztah své postavy a Fürtha.

V případě, že bychom zůstali u původního zadání, bych zcela jistě dal jednotlivým skupinám jen 2-3 citáty, aby ostatní mohli Fürthův příběh postupně objevovat i u jiných skupin.

Rozhodně je u této aktivity třeba dbát na dodržení instrukce, že jsou všichni v roli svých občanů.

12. Made in Sušice

Zde jen drobná poznámka. Pokud je skupina menší, model vytváří každý sám.

15. Podnik s tajemstvím (zrcadla)

Je třeba doplnit instrukci – pohyb lze ukázat jen dvakrát a měl by se skládat maximálně z deseti pohybů. Je také možné mít vícero skupin než jen dvě, doporučuji ale nemít ve skupině méně členů než pět.

Druhý den

2. Ozvěny minulosti #3

V rámci reflexe již sdělit několik informací o Albertovi. Jeho zájem o truhlářinu, touha pokračovat v otcově řemesle.

5. FIR—Jan → Rozhovor otce a syna

Rozhodl jsem informace předat zcela jiným způsobem: poslechem nahraného rozhovoru Vojtěcha a Alberta Scheinostových. Ačkoliv aktivita jako taková fungovala a její úprava ve druhé realizaci (kdy byli studenti rozděleni do skupin) byla skvělým zlepšením, je rozhodně třeba synovu postavu více přiblížit. Nahrávka je zvolena mimo jiné také z toho důvodu, aby byla usnadněna práce lektora.

Rozhovor může vypadat zhruba takto:

Vojtěch: Alberte, dnes jsem panu Fürthovi navrhl, aby tě zaměstnal jako mého nástupce.

Albert: Ale otče, víte sám, že to neudělá. Má to černé na bílém. Sám jste mu to podepsal

Vojtěch: Vždycky mi byl nakloněn, ví, že jen díky mě začal vyrábět.

Albert: Rád bych po Vás, táto, výrobu převzal. Truhlářem jsem se vyučil a od Vás jsem toho o zápalkách už slyšel víc než dost. Ale vždyť už ani maminka v továrně nesmí pracovat a to ve smlouvě je.

Vojtěch: Matku do toho netahej, ta se stará o tvé sourozence, nemusí chodit pracovat. Já nás uživím. – A vůbec nech mě domluvit. Jak říkám, dnes jsem mu to navrhl.

Albert: A on to zavrhnul.

Vojtěch: Hrome, kluku, nepřerušuj! – Nezavrhnul!

Albert: (*zaražen*) Takže říkáte, že s Vámi můžu pracovat?

Vojtěch: No, to zas ne, nezavrhnul to, ale ještě si o tom promluvíme. Ale já ti říkám, Alberte, že to vyjde. Měl jsem z toho dobrý pocit.

Albert: Tatínku, děkuji Vám. Moc jste mě tím potěšil. No, už aby to bylo.

X1. Vztahy s dědici – titulování (následuje po aktivitě číslo 6. *Článek sušického věstníku*)

Aby informace o chladnoucích vztazích s Fürthovými nástupci byly patrné, je myslím nutné tuto skutečnost podtrhnout.

Skupiny po 3-4 si připraví jednu pantomimickou etudu na téma chladnoucích vztahů Scheinosta a Fürthových nástupců. Při prezentaci ostatní titulují viděnou situaci. Přípravě může předcházet společné vymýšlení námětů titulků.

X2. TIR – Jan (volitelná aktivita by následovala bezprostředně po aktivitě 7. *Nové vedení*, kdy se Scheinost vrací od mladého Fürtha)

Postava bratra Jana skvěle fungovala v obou dnech, výše jsem však druhé setkání s bratrem nahradil. Byla by škoda nevyužít postavu ještě jednou. Po aktivitě 7. tedy lektor nabídne skupině, která je postavena do problémové situace, možnost si v roli Scheinosta promluvit se svým bratrem. Ten by v tom případě pomohl Scheinostovi eliminovat případný vztek vůči Fürthovi, shrnul by dosavadní vývoj situace, pomohl nastínit několik základních možností

(zdůraznil, že Vojtěch má peněz dost, plat 40 zl. stanovený ve smlouvě je více než dostačující, navíc si Scheinost koupil na náměstí nový dům) a předal by mu dopis od syna.

12. Z ptačí perspektivy

V rámci diskuse zdůraznit význam Bernarda Fürtha pro celou továrnu a město.

14. Co s továrnou? – varianta zbourat

Upravená formulace otázky k hlasování: „*Vzdáte se svých práv na továrnu nebo je chcete uplatnit a vzít si ji sebou?*“

Skupina se tak rozhoduje, zda se vzdá práva rozhodnout o budoucnosti svého výtvoru. Otázka tak nedává explicitně najevo, že se rozhodují mezi zničením a ponecháním celého modelu. Pokud by se rozhodli vzdát se svých práv, lektor by celý model zničil mechanicky (nejspíše by jej rozdupal). Stejně jako v původní verzi je důležité, že je model zničen jinou osobou, samozřejmě se nabízí i možnost, že model zničí případný asistent.

Závěrem ještě několik obecnějších upozornění: 1) V průběhu celého workshopu dbát na jmenovky občanů, pokud do jejich rolí studenti vstupují. 2) Všechny nové informace o životě V. Scheinosta nechat studenty zapisovat v průběhu celého workshopu na papír s informacemi o této postavě.

8. Závěr

Sušické sirkařství je i téměř deset po ukončení výroby stále zvučným pojmem a výroba zápalek zůstane v paměti jistě ještě alespoň právě dospívající generaci. Workshop ve dvou dnech, myslím, dokázal předat informace o počátcích výroby i jeho zakladatelích.

Projekt studentům umožnil nahlédnout na toto téma pro ně nezvyklou záživnou formou, a jak dokládají některé reflexe, zároveň se skutečně vžít do role Vojtěcha Scheinosta a obyvatel města. Dílna tak splnila svůj základní vzdělávací cíl.

Jako taková se však neobešla bez několika chyb ve vedení a také některých chyb v koncepci. I přes to se však nerozpadla a ukázala se jako funkční i v tomto prvotním stavu. Podstatné problémy koncepce jsem se pokusil vyřešit v poslední kapitole práce, pouze praxe by však ověřila jejich účinnost.

Otázkou samozřejmě zůstává, do jaké míry se mi podařilo naplnit cíle dílčí. Z průběhu, reflexí i zprávy měsíc po realizaci projektu však usuzuji, že se do určité míry povedlo naplnit velkou většinu z nich, a to napříč stanovenými kategoriemi (vzdělávací, osobnostně sociální, pracovní, komunikační, dramatické). Účinek osobnostně sociálních, komunikačních a s tím souvisejících pracovních cílů však ukáže teprve budoucnost účastníků.

Mým cílem bylo vytvoření dílny pro instituci muzea. Zadání tohoto projektu stanovuje délku dílny na minimálně dva dny. Nejsem si jistý, zda by muzea měla vytvářet vícedenní programy pro školy. Proti jdou bezpochyby finance a časová dotace, kterou si řada škol nemůže dovolit. Na druhou stranu vícedenní program nabízí možnost předat více informací a podpořit práci hlubším zážitkem, který může skupině pomoci se lépe poznat a stmelit se.

V muzeích patrně osobnostně sociální rozvoj nebude prioritou podobných programů pro školy. Od metod a technik dramatické výchovy je však tento aspekt podle mého názoru neoddelitelný a se vzdělávacím cílem v oblasti historie se nevyklučuje. Vždyť právě informace o minulosti ruku v ruce s příběhy lidí z dávných i nedávných dob nám mohou pomoci při řešení problémů současnosti.

Seznam literatury

- BRABEC, Josef: *Dějiny továren na zápalky v Sušici 1839-1946*. Sušice 1975
- FARTÁK, Josef: *120 let sirkárny SOLO Sušice*. Plzeň, Krajské nakladatelství v Plzni 1959
- HOLÝ, Vladimír: *Počátky sušického sirkařství*. Praha. Český filumenistický svaz 1976
- HOLÝ, Vladimír: *Dějiny Sušicka*. Sušice. Muzeum Sušice 1959.
- LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana: *Vývojová psychologie*. Praha. Grada 2006.
- MACHKOVÁ, Eva: *Projekty dramatické výchovy pro středoškoláky*. Praha, Portál 2012.
- MARUŠÁK, Radek, KRÁLOVÁ, Olga, RODRIGUEZOVÁ, Veronika: *Dramatická výchova v kurikulu současné školy. Využití metod a technik*. Praha, Portál 2008.
- MĚSTO SUŠICE: *Vojtěch Scheinost*. Klatovy. Dragonpress 2014
- REBSTÖCK, Radovan, KRATOCHVÍLOVÁ, Irena: *Sušické sirkařství*. Sušice. Muzeum Šumavy 1989.
- SKALKOVÁ, Jarmila: *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha. Grada 2007.
- ULRYCHOVÁ, Irina: *Drama a příběh*, DAMU, Praha 2007
- [online] BOJANOVSKÝ, Stanislav: *Sirkařství – podrobné dějiny*. 29. 3. 2013. Citováno dne: 24. 2. 2017. Dostupné z: <http://www.mestosusice.cz/susice/fr.asp?tab=icsusice&id=45>
- [online] NOVÁKOVÁ, Dagmar, BOJANOVSKÝ, Stanislav: *Sirkařství – Sušice kolébka sirkařství*. Citováno dne: 24. 2. 2017. Dostupné z: <http://www.mestosusice.cz/susice/fr.asp?tab=icsusice&id=44>
- [online] PLZEŇSKÝ KRAJ: *Zřizovací listina Muzea Šumavy*. 15. 4. 2003. Citováno dne: 24. 2. 2017. Dostupné online z: http://muzeum.sumava.net/muzeum_sumavy/info/zr_list.pdf
- [online] ŘEZNÍČKOVÁ, Zdeňka: *Sirkařství - historie druhé sušické továrny na sirky*. Citováno dne: 24. 2. 2017. Dostupné online z: <http://www.mestosusice.cz/susice/fr.asp?tab=icsusice&id=46>

Přílohy

A. Citáty slavných osobností

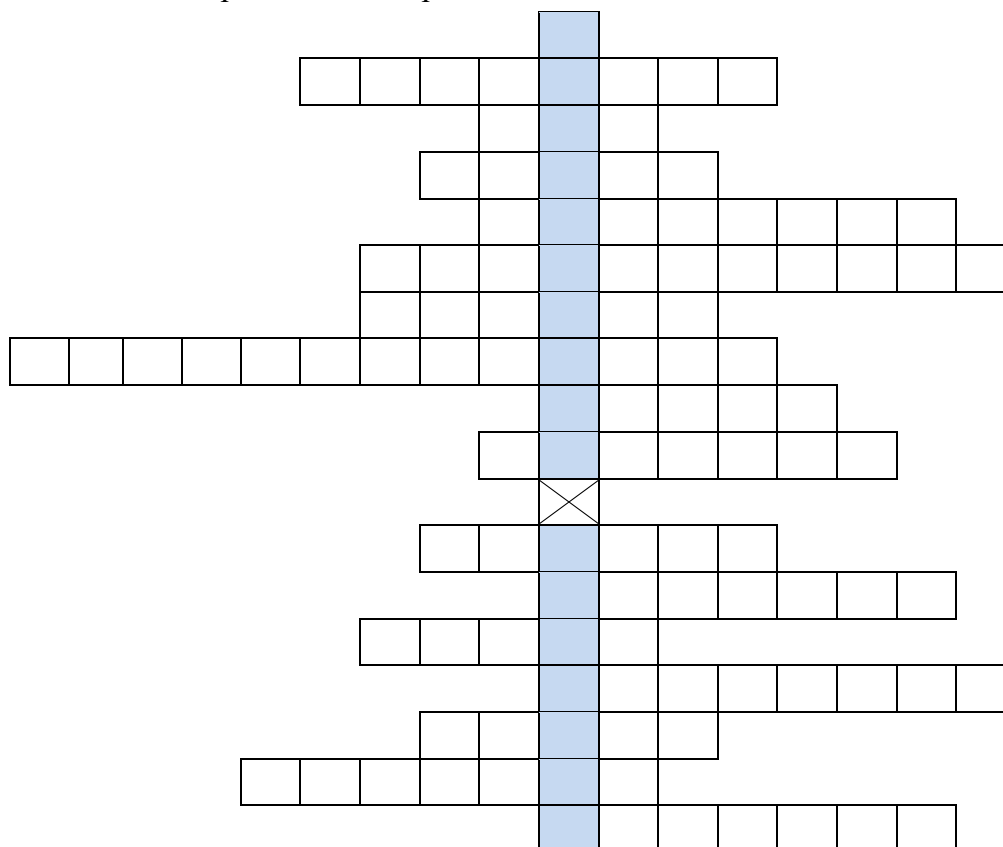
- „Kdo si nechce hubu spálit, musí mlčet nebo chválit.“ – *Karel Havlíček Borovský*
- „Není to ten nejsilnější, kdo přežije, ani ten nejinteligentnější, ale ten, kdo se dokáže nejlépe přizpůsobit.“ – *Charles Darwin*
- „Byli jsme před Rakouskem, budeme i po něm.“ – *František Palacký*
- „Já pocítila v životě mnoho bolestí, trpkých klamů, byla jsem na kraji zoufalství - avšak navzdory tomu neztratila jsem důvěru a lásku k lidem.“ – *Božena Němcová*
- „Potud národ svůj, pokud šetří svých památek.“ – *Karel Jaromír Erben*
- „Nehled'te na to, co na věci vyděláte, ale co se na ní naučíte.“ – *Josef Václav Myslbek*
- „V každé době věrni zůstaneme sobě.“ – *Bedřich Smetana*
- „Jménem, srdcem stejně Čech.“ – *Svatopluk Čech*
- „Za trochu lásky šel bych světa kraj, šel s hlavou odkrytou a šel bych bosý.“ – *Jaroslav Vrchlický*
- „Dnešku plně neporozumí ten, kdo nezná včerejšek. Předkové naši zdatně zápasili a my zdědili jejich boj.“ – *Alois Jirásek*
- „Divadlo vychází ze života a do života se vrací.“ – *Josef Kajetán Tyl*

B. Citáty o B. Fürthovi

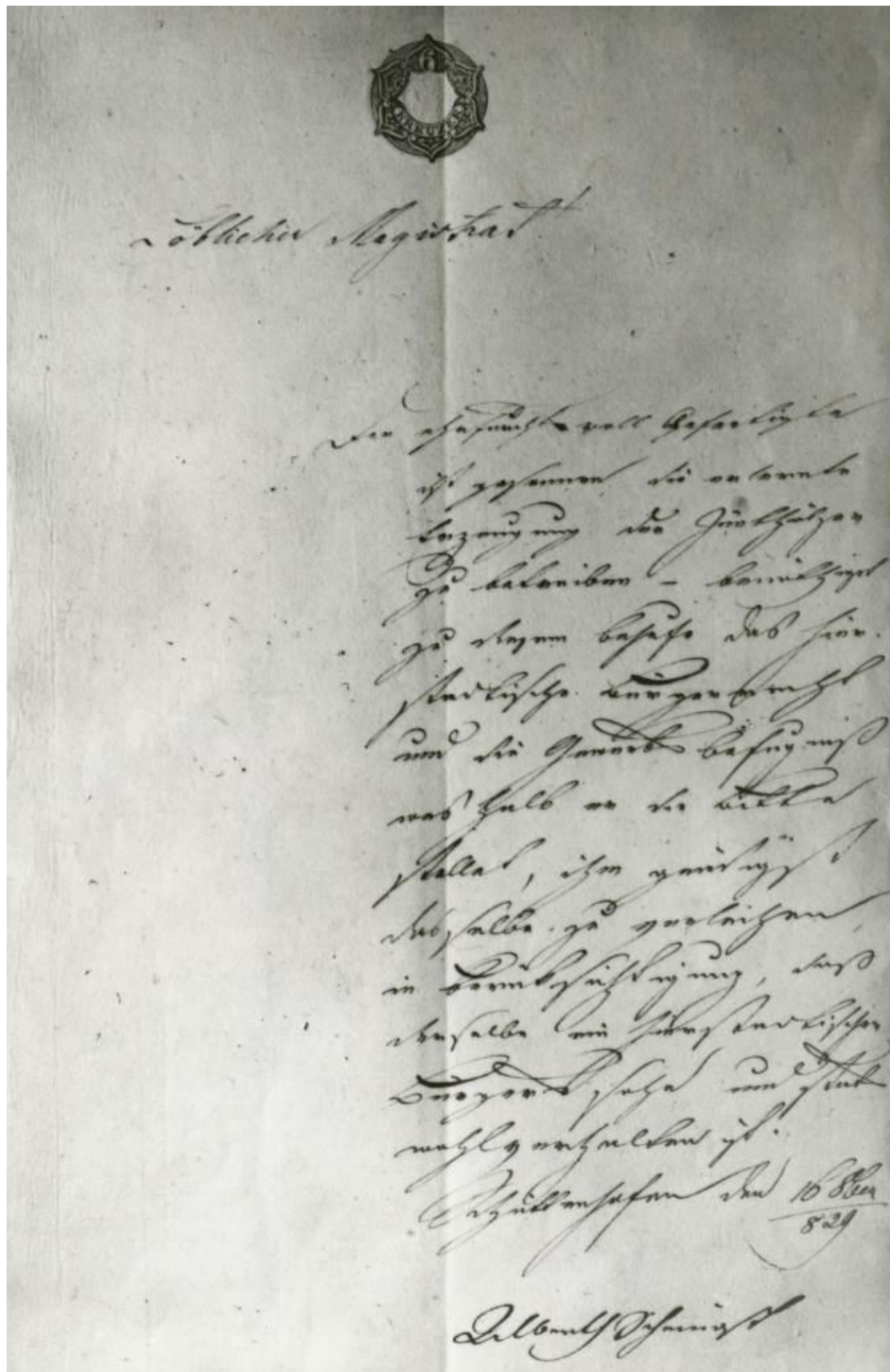
- „Nafoukanej zbohatlík.“
- „Bez dědečka by neměl z čeho žít, vetěšník.“
- „Je jich tu Fürthů až moc.“
- „Ten má chytrou hlavu, ten to někam dotáhne.“
- „Jo, když jsem potřeboval, půjčil.“
- „Kolikrát se zastavil a pozeptal na máti, jak se jí vede, a tu a tam mi pro ni dal i trochu něčeho na přilepšenou.“
- „U Fürtha koupíš všechno.“
- F „Rodina je základ úspěšného obchodu.“
- F „Je jedno, co si myslí lidi, důležité je, co se jim řekne.“
- F „Obchodník musí vždycky s každým dobře vyjít.“
- F „Klepy jsou a vždycky byly.“

C. Doplňovačka z úvodu prvního dne

1. Chemická značka fosforu?
2. Profese Scheinostova vídeňského zaměstnavatele?
3. Zboží, které se přepravovalo obchodní cestou z Pasova a bylo uskladněno v Scheinostově rodném městě.
4. Jméno Scheinostova vídeňského zaměstnavatele?
5. Židovská obdoba kostela.
6. Jak se jmenuje rod, který vládne v českých zemích v té době?
7. Fantasta neboli...
8. Německý název města Sušice
9. Ve kterém městě se Scheinost nacházel v roce 1838?
10. Který obchodní artikl vyráběli Scheinost a jeho přítelkyně ve stejném městě?
11. Město narození Scheinosta?
12. Roku 1781 bylo zrušeno nevolnictví, lidé však stále museli robotovat (až do roku 1848). Jak se nazývají lidé, kteří jsou stále vázáni ke šlechtě a musí robotovat?
13. Jméno Scheinostovy přítelkyně?
14. Devatenácté století bylo důležité pro české země, má mimo jiné označení *doba národního*...
15. Jak se označuje cestování mladých řemeslníků, kteří se vydali tzv. „na zkušenou“?
16. Jakému povolání se Scheinost vyučil?
17. Označení pro samostatné podnikání

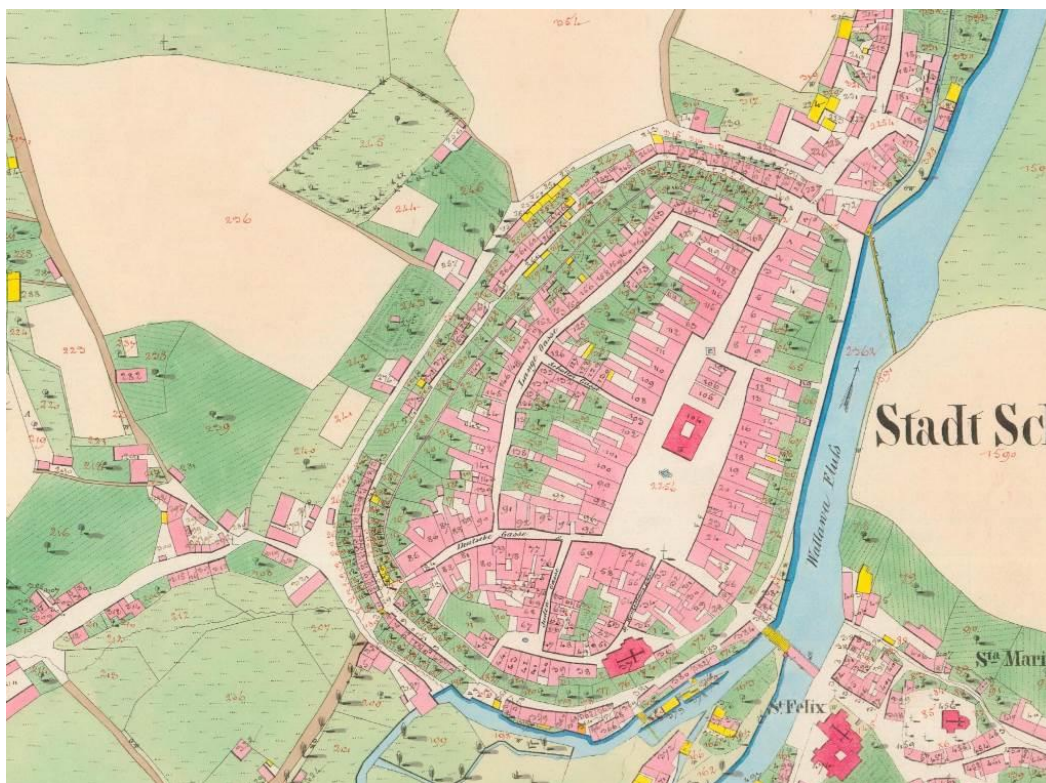

D. Živnostenské povolení V. Scheinosta

Zdroj: Muzeum Šumavy

E. Mapa Sušice (výchozí a upravená verze pro potřeby dílny)

Zdroj: Muzeum Šumavy

OZNÁMENÍ

Slovutná městská rada dává na vědomí, že čtyřicátého tohoto měsíce bourati bude se Říšská brána vedoucí směrem k Volšovům. Následovati bude brzo též bourání druhé části městských bran.
(1842)

MY MÁME HLAD!

(neotištěno)

My, poddaní z města Sušice silně protestujeme proti vývozu obilí za hranice, jak tomu dosud dělá naše vrchnost bažící po vlastním obohacení. V této kruté době hladu c. k. zemský úřad vydal nařízení, by vrchnost žádných podobných obchodů neuzavírala. Špatné podmínky, neúroda a hlad, jenž panuje, dává naopak úrodnou půdu všelikým nemocem.
(1846)

POZVÁNKA

Pan Josef Ambrož Gabriel dovoluje si tímto pozvat všechny na premiéru inscenace dobrotivého pana Josefa Kajetána Tyla Paní Marjánka, matka pluku. Představení bude hráno jako obvykle v radničním sále a to o sušické pouti dne 7. září 1845. Inscenace je nastudována v režii výše zmíněného pana Tyla a hrána členy jeho kočovné společnosti. M. j. vystoupí i přední pražský herec Jan Kaška. Výtěžek půjde jako obvykle na účely dobročinné.

SČÍTÁNÍ LIDU

Nedávným sčítáním lidu nařízeným c. k. zemskou radou zjištěno bylo, že došlo k navýšení žijících v našem městě o 1 926 od roku 1832. Celková suma jest tedy 3 953 živých duší.
(1848)

PÁTRÁNÍ MĚSTSKÉ STRÁŽE

Městská stráž melduje, aby všichni svědci výtržnosti na trhu v Sušici, jež udála se 15. listopadu, vypověděli jí informace o původci výtržností. Strůjce výtržnosti způsobil dvěma trhovcům značných škod.
(1846)

CESTA DO PRAHY

Připomíná se tímto všem cestujícím, že v obvyklý den a čas opět již vyjíždí pravidelný dostavník směrem ku hlavnímu městu Praze přes Horažďovice, Blatnou, Milín a Dobříš.

(únor 1839)

FOSFOR ZE SUŠICE

Majitel místní sirkárny p. Fürth dosáhl po několika letech v e l i k é h o úspěchu, když dostal povolení pro výrobu fosforu přímo v sirkárně a tento nemusí se již dále dovážeti. Jest možno očekávat, že cena zápalek k radosti široké veřejnosti jistě brzo poklesne. V celé továrně nyní pracuje již na 300 osob.

(1844)

POCHVALA PRO ŘEDITELE

Dne 28. července 1847 obdržel přední sušický občan pan Bernard Fürth pochvalné uznání od místodržitele, neb jeho podnik jest vzorně spravován a poskytuje obživu velkému počtu chudého obyvatelstva.

VÝROČNÍ ZPRÁVA

„Roční obrat sirkárny činí 155 000 zl., z toho 40 000 připadá na aktivní obchod.“, vysvětluje pan Bernard Fürth majitel sirkařského závodu. „Množství vyrobeného zboží činí: 90-100 000 kotoučů dřevěného drátu, 300 000 bedniček zapalovadel, 60 centů čistého fosforu. Náš odbyt exponenciálně stoupá v zemích rakousko-uherských i v cizině (Anglie, Orient, Německo, New York...) a budeme tedy jistě dále rozšiřovat naši továrnu. Pan Scheinost neustále pracuje na zlepšení výrobních procesů a já se snažím, aby se náš odbyt nestavil a rozšířil, jak jen to nejvíce bude možné.“

(1844)

DO ZBRANĚ

Dne 18. června 1848 vydala se posádka sušické národní gardy na pomoc městu Praze, obležené podle všech zpráv generálem Windischgrätzem. V Rabí byli následováni též gardou rabskou. Další zprávy přineseme čtenářské obci v příštím výtisku.

(červen 1848)

VÝŇATEK Z DÍLA TYLOVA

*A po hodování
velikánský sál
hladce voskovaný
čekal již na bál;
ještě k tomu na tu dvorní švandu
nejslavnější karlovarskou bandu
objednal si král.*

*Po Češích je doma
vždycky malý sled,
ale všude jinde
naplňují svět:
muzikanty, jezdce, harfenice,
ouředníky, sirky ze Sušice
najdeš všude hned.*

ROZHOVOR S ŘEDITelem VÝROBY SÍRKÁRNY

„Můj mladický sen stal se skutečností a mohu říci, že jsem veskrze spokojen, spolupráci s panem Fürthem mi seslal sám Pán Bůh. Sirky se teď prodávají jako nikdy. Někdy si vzpomenu, na své začátky, kterak jsme se ženou začínali jen ve dvou, a pak jsme asi tak s padesáti dobrými pomocníky začali vyrábět ve větším, ale s dneškem se to srovnávat nedá. Export je teď díky panu Fürthovi několikanásobný a mým skromným přičiněním podařilo se i některé lepší výrobní postupy zavést, což jde vše ruku v ruce. Jsem též velmi rád tomu, že továrna nestrádá ani v době neúrody a může tak našim pracovníkům zajistit alespoň nějakou jistotu.“

[1846]

BEZPEČNÉ ZÁPALKY

V sírkárně vyrobena byla první zápalka z červeného fosforu. „Tuto zápalku možno jest zapálit pouze třením o škrátka a nikoliv jakýkoliv hrubý materiál,“ říká V. Scheinost, který stojí u zrodu této nové formy zapalovadla, jež má svůj původ ve Skandinávii.

[1848]

KŘEST

Za 10 dní konati bude se křest nově narozeného potomka p. V. Scheinosta, Františka Václava. Ten jest tak po Albertovi (1839), Ludmile (1840), Ferdinandovi (1846) a Johaně (1847) pátým potomkem ředitele výroby naší sírkárny.

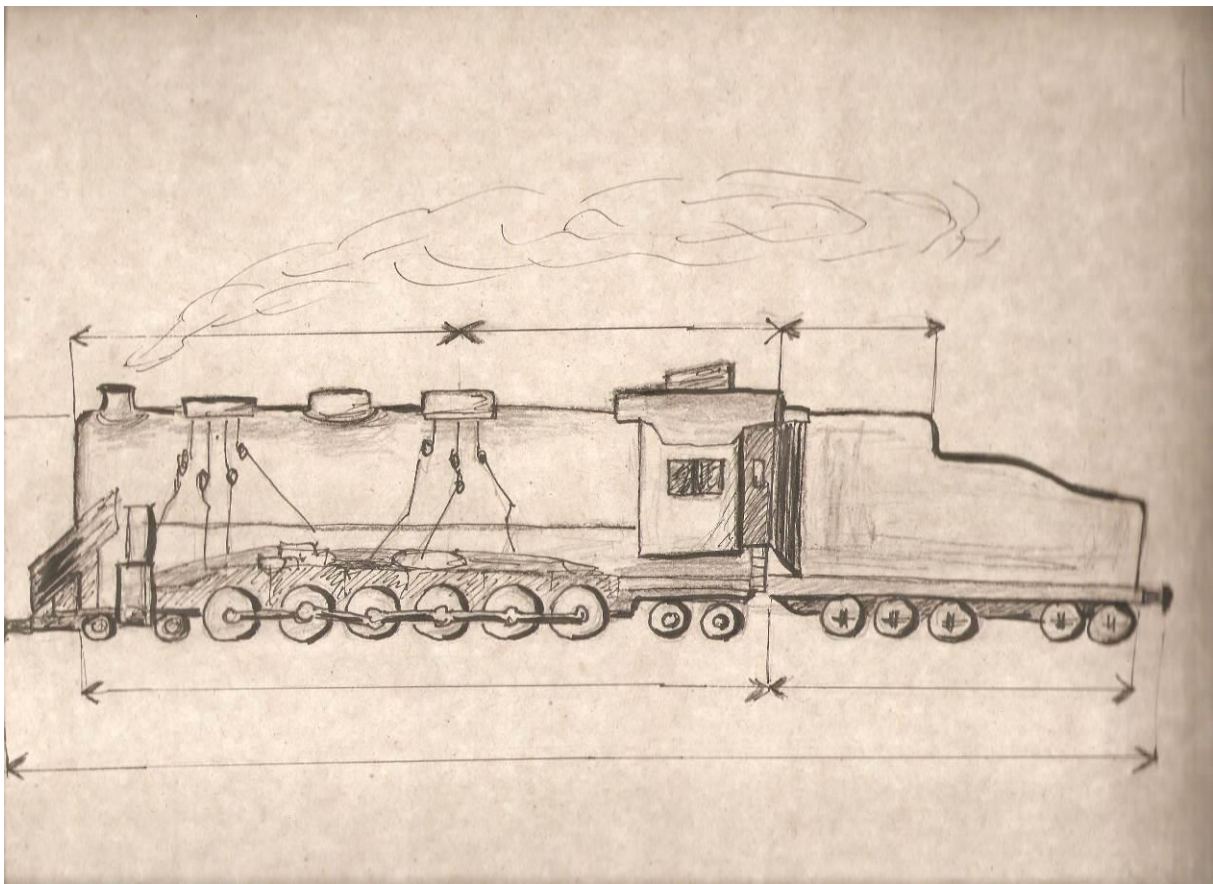
[1849]

G. Synův dopis otci

Dráhy Otče,
s hlubokou lítostí píši Vám tyto
řádky, leč nemohu již dále vydržeti
tu věčnou nejistotu, která obekáší kolem
pracovní pozice v sírkárně.
Vím, že jste se několikrát snažil již
promluvit na toto téma s panem Fürthem,
který nikdy přímo nezamítl možnost mého
příjetí. Jeho náhlý skon znemožnil
přímemu rozhodnutí a jeho synové, kteří
zpracovali sírkárnu doposud, šlovi se k této
věci odmluvě, byt nikdy napřímo nič
jiného Vám nečekli.
Má však již, dráhy Otče, nemohu dále čekat.
Zeptejte se prosím nového ředitele pana
Simona Fürtha, zda by mne přijal.
Vyjádri-li se pan Fürth negativně, Otče,
jsem nucen se s Vámi rozloučit a prosadit
se jinde.
S láskou váš syn

Albert

H. Skica parní lokomotivy

I. Ponk V. Scheinosta

J. Poznámky konference VI.A

HISTORIKOVÉ

- 1) JE VELMÁ ŠKODA, ŽE BUDDA CHÁTRÁ, DLE
KATICH LAŽORŮ BY MOHLA BÝT
VYUŽÍVÁNA V SOUČASNÉ DOBĚ NA
VYSTAVĚNÍ KATICH VÝROBKŮ (SKRY)
- 2) SOUČASNÍ BUDDY JSOU TYPICKY
ARCHITEKTDANĚKÉ SVOBODY
19. A 20. LETI, NOVOPOMÁK A
KOVOT. SMĚRU
- 3) SPRAVDNA JE ZAPLETĚNÁ DO
ŽIVOTA SUŠICKÝCH OBČANŮ A
PROTO BY MĚL BÝT NEJŠLA
SOUSTĚ SUŠICI.
- 4) Z HISTORIC. HLEDISKA BY JSME
DOPORUČILI REHOUS TRUKCI BUDDY
ZA ÚCELEM JINŠÍHO VÝBĚHU
- 5) CELÁ AKCE JE VELMI FINANČNĚ
NÁROČNÁ, POTŘEBUJEME NAJÍT
VELKÝ FINANČNÍ OBROS
- 6) V NEJHORŠÍM PŘÍPADĚ POUŽÍJEME
TROSKY BUDDY PRO STAVBU
PROTÁTONOVĚHO KULTU, PRO
BEZPEČNOST MĚŠTA
A O BŮHU.

OBČANÉ - PAMĚTNÍCI

My, jakožto bývalí zaměstnanci, jsme velmi potoušeni
možností přivítat starší a tradiční výroby řidičských
šapatků do Indie. Někde na tradici se i rapidně rozšířil
nezaměstnanost. To může být ^{dokonce} velmi, že lidé jsou
zaměstnaní budou moci. krát.

~~Jsou to nám to mělo být jme ohodni~~

Jsou přes nás nesouhlasíme jsme však připraveni s nimi uzavřít
kompromis. To jest: 1) rapidně práce pro propuštěné zaměstnanci
2) poskytnutí služebních týmů

V případě nesouhlasu ~~ne~~ budeme nuceni profesionát.

DEVELOPERI

2008

POZITIVNI

REKONSTRUKCE

- nosa' g'ruha
 - ⊕ pacom' paice
 - ⊕ masny'
 - ⊕ vydelit'

industrialnim stylu

- multi-kulti vstavani
- kominutni centrum
- ZELEN
- skola a p'irvodi
- ~~40%~~ lesnicha' - kampus -

NEGATIVNI

DEMOLICE

- odhodni' motna
 - ⊖ vyk'osni
 - ⊖ odhodni' zme'ni'
- svaz' plac
svo' stromu'
- plavni' j'ile a p'radly

SHRNUTI

- SOLU - multi-kul'tu'
- Yeh'ochop'ova k'obu - vod', k'ompost
- skola' - m'urum
s'khar'om'

OBČANÉ

- myšlenka proskou
- Obchodní centrum a KFC
- skladiště, prostory pro jiné firmy - předvírat
- využít prostor pro jiné hotely / firm
- ŠKOLKA PRO DĚTODCE → vyjádřit úkoly
- zábavní park s motokárou a telovířnou
- dílny pro děti
- muzeum, vyhlídková věž z kamínka
- slavný → park (louka, kde se pasou kozy)
- KFC (PROKLATĚ DOBRÝ JÁP)

K. Poznámky konference 2.A

DEVELOPERŮ

- hotelový komplex

- + SPA
- + velká hala (zastřešený tenis. kurt, běžecká dráha, mini golf)
- + z jednoho domečku pro zaměstnance → udělat muzeum
- + malé luxusní domky (chaty)
- + kadeřnictví, pedi. + mani., butik
- + suvenýry SOLO ŠŮICE
- + restaurace luxusní, kavárna + cukrárna

OBČANÉ - PAMĚTNÍCI

- kladný vztah
- pěkné vzpomínky
- chceme to zachovat → museum - ~~utrata~~ ^{moldá výrobná}
- možnost vyzkoušení výroby, prohlídky
- možnost zakoupit suvenýry
- besedy
- části budovy ubourat
→ vedlejší (sklady)
- vstupné dobrovolné - symbolické

ARGUMENTY

- proslavení - symbol Sudice
- byly by stárky
- za malé vstupné se vydělají peníze → renovace
- děti - 15 Kč - do 18. let
- dospělí - 30 Kč
- rodinný vstupný - 50 Kč

HISTORIKOVÉ

- muzeum
- památník
- zachování

plod x
nezachování

zachovat
klauzura
rybnice fosfor -
industrializace

- pozitivní
- památník na Sečíně
 - krásné město Sušice

→ negativní
fosfor

dobry namístenci

Pozn. Poznámky skupiny „Občané“ bohužel nemám.

L. Fotopřílohy

VI. A

Arch postavy

S citáty o Fürthovi

Příprava etud z Fürthova života

Etudy o Fürthovi

Smlouva

První stavba

Etudy důsledků

Postoj občanů vůči Scheinostovi

Konference

Konference

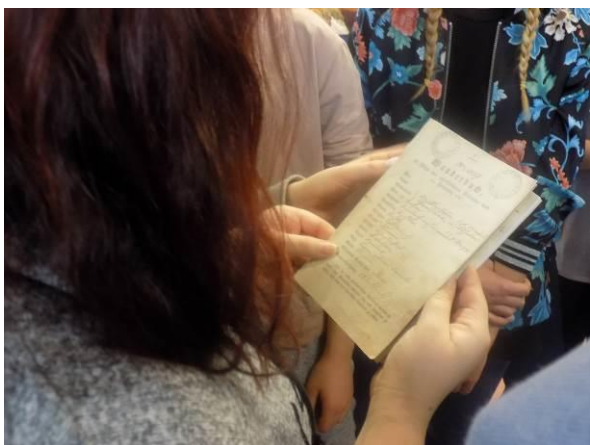
2. A

Asociační kruh

Osobnosti

Vandrovní knížka

Narativní pantomima

Vztahy občanů

Učitel v roli bratra Jana

Arch postavy

Rada (vpravo) vs. Scheinnost (vlevo)

Etudy ze života B. Fürtha

Vztahy občanů k B. Fürthovi

Scheinost jde za Fürthem

Vzniklé prvotní modely

Předávání tajemství (zrcadla)

Předávání tajemství (zrcadla)

Etudy o 40. letech

Budujeme

Učitel v roli bratra

Scheinost u Šimona Fürtha

Etudy důsledků

Etudy důsledků

Postoj k Scheinostovi (atribut - schránka)

Konference

Vynášení modelu

Destrukce modelu